

LA NOSTRA TERRA

MALLORCA

FEBRER

1936

ANY IX

NÚM. 96

DISPONIBLE

JOSEP CASASNOVAS

SANTO DOMINGO, 22 I 24
TELÈFON 2221 : PALMA

FUMISTERIA : SANEJAMENT : BATERIA DE CUINA : ESTUFES
CUINES ECONOMIQUES : WATER - CLOSETS
BANYS : LAVABOS

BERNARDÍ SEGUÍ

CONTRACTISTA D'OBRES

CARRER 93, 3
TELÈFON, 1135

PALMA DE MALLORCA

LA NOSTRA TERRA

REVISTA MENSUAL DE LITERATURA, ART I CIÈNCIES

ELS TORNAVEUS DE LA FAMA

Com es ressenya en altre lloc d'aquest mateix número, l'Associació per la Cultura de Mallorca, amb el patronatge de l'Ajuntament de la ciutat, ha commemorat enguany amb major solemnitat que altres vegades l'aniversari de la mort de Joan Alcover. Era el primer desenari que s'esqueia enguany i era més obligada aquesta solemnització, a la que tothom, autoritats, premsa i públic ha fet cor sense desentonar. S'haurà assolit, amb tot, l'ideal que lleialment han de perseguir aquestes commemoracions, de marcar el punt pel que fa a la fama de l'homenatjat, i a la posició, respecte d'aquell, dels mateixos que l'homenatgen?

Constatem amb alegria l'èxit dels actes darrerament celebrats, però no ens fassem excessives il·lusions respecte del seu abast. Que el nom de Joan Alcover, com el d'En Costa—als quals ens plau d'agermanar inseparablement en l'admiració i el respecte—, no són encara tan coneguts a casa nostra com es mereixen, com la seva altíssima significació cultural reclama, i, sobretot, com el nostre més fervent desig voldria, som els primers en reconèixer-ho. Aital reconeixement no ens inclina, però, a assentir a l'opinió d'alguns, opinió que ha tornat treure el cap aquests darrers dies, que voldrien suposar que el nom de l'autor de La Serra és només conegut a la seva terra d'una minoria capaç, a tot estirar, d'omplir una reduïda sala d'actes.

MINISTERIO DE CULTURA
BIBLIOTECA
ATENEU BARCELONÉS

MINISTERIO DE CULTURA
DE CULTURA

Per veure-hi clar en aquesta qüestió creim que cal separar el nostre cas de tot marc local i situar-lo en el pla normal de les relacions dels pobles amb els seus grans homes, i plantejar així les coses: és més desconegut dels mallorquins N'Alcover, que dels catalans En Maragall, que dels castellans Gabriel i Galan, per exemple? La contestació no és dubtosa per nosaltres, i no creim que ens desmentís l'experiència feta amb representacions d'estaments paral·lels dels diferents pobles, pagès per pagès, menestral per menestral, burgès per burgès. I en els estaments més cultivats, en les professions lliberals, igual.

Que el nom de N'Alcover no ha arribat a les masses, ara que aquestes referències estan de moda, podria ésser ver si es vol parlar d'una massa proletària que l'ignora certament, com tantes altres coses, i no precisament per culpa pròpia. Ara, si la referència es fa al "poble" en sentit totalitari, mot a la moda aquest també, no és el nostre poble més desconegut del nom de N'Alcover que altres pobles del nom dels seus poetes. I això sia dit d'Espanya i de fora d'Espanya. Es que creu algú que a França qualsevol obrer de fàbrica coneix Alfred de Musset o Lamartine o Valery, o que a Itàlia és familiar el nom de Leopardi o el de Pascoli als terrassans de la Toscana o de la Umbria?

La glòria dels poetes es congria dins una minoria o selecció—crítics, erudits, literats, snobs, lectors habituals de literatura—, que pasta i conserva el llevat i el tramet, intacte en la seva plena vitalitat intrínseca, als contemporanis i a les successives generacions. I la veu i l'acció d'aquestes minories, com passa amb tot llevat espiritual, és més o manco eficient dins una nació segons el valor i extensió dels propis components, d'una banda, i segons el suport que li presten dos grans tornaveus amplificadors: el tornaveu de la instrucció i el de la política. D'aquest darrer, ens toca agrair la col·laboració prestada al darrer homenatge, rectificació, sempre possible, de desviacions i divergències pretèrites. Ara, pel que fa a l'altre, a la col·laboració de la instrucció pública i privada, la nostra satisfacció no podria ésser més gran el dia que a Mallorca, pels titulars de tots els graus, instituts i escoles especials, escoles de l'Estat i particulars, sense excepció, fos fet tot el cas merescut als valors espirituals essencials de la nostra terra; valors al coneixement dels quals no es deixa de contribuir, d'altra banda, sense manquement a la funció formativa de tota instrucció.

En el desè aniversari de Joan Alcover *

A tot arreu del món civilitzat, allà, sobretot, on el poder de Roma deixà una engruna, per petita que fos, d'això que anomenam civilització occidental acaba d'ésser celebrat el bimil·lenari horacià. La commemoració i l'apoteosi horaciana ha estat possible, al cap de dos mil anys, que han vist alçar-se i esfondrar-se, fer-se i desfer-se tants d'imperis i pobles damunt la terra, senzillament pel miracle d'una obra d'art perfecta, definitiva, i pel calor d'humanitat, substancial, intrínseca, que l'anima.

Esper que ningú no em farà el tort d'atribuir-me la intenció, que cauria tota sola per pueril sinó per ridícula, de comparar el nostre Don Joan Alcover al gran llatí.

Per premiar-te, vull
que visitis el segle a on et sia
més grata una hora de sojorn. Escull
la raça, el lloc, el verb, la companyia
per viure una hora com a ciutadà
d'Egipte, Grècia, l'Orient, el Laci...
—Què vols esser?—Romà.
—Qui vols a Roma per amic?—Horaci.

Aquest bocí d'epígrama és l'únic fil escrit que trob per enllaçar els dos noms. Això no em priva, però, de dir, i és l'única cosa que pretenia, que si ens hem reunit avui aquí per celebrar plegats el desè aniversari del traspàs del nostre poeta, és per l'altíssima qualitat artística de la seva obra, que la crítica ponderà i reconegué com es mereixia ja en vida seva i consolida més i més el temps cada dia que passa; i perquè circula per tota aquesta obra i l'anima i vivifica un essencial calor d'humanitat, pastat d'amor i de dolor, que li assegura la simpatia i l'afecte de les generacions, amb la consagració de la glòria més llegendària i més pura.

* Llegit en la sessió d'homenatge dedicada per l'Associació per la Cultura de Mallorca en el saló de sessions de l'Ajuntament de Palma, dia 29 de febrer.

Deu anys són pocs, però així mateix qualche cosa per posar a prova la fama pòstuma d'un autor. En realitat, s'ha dit, ningú no és ben bé mort del tot, mentre viuen encara al món aquells qui el conegueren i el tractaren en vida, que en perllonguen, amb el record afectuós que en serven, la personalitat humana, guardant-la així de caure, per ésser dissolta del tot, en els deserts insondables de l'oblit. En aquest sentit, Don Joan Alcover està molt lluny d'ésser traspasat definitivament. Són molts en aquesta Ciutat i a fora els qui conserven encara viva, pel record i per l'afecte, doblats d'enyorança viva i actuant, la seva clara i cara memòria.

Als amics de la meva generació ens escaigué l'honor d'acompanyar els darrers anys del poeta, i reanimar en una darrera revifalla les tertúlies dominicals del salonet de Don Joan que per tant de temps centrà la vida literària a Mallorca. L'escenari ha estat moltes vegades descrit. El campaneret de Santa Clara; el ventall esvelt d'unes palmeres sobre el blau; un vol de coloms escadusser i un vol argentí de campanes; i, enllà, la badia, el port. I dins el salonet familiar, devora la xemeneia, acariciant-se amb la mà la barba ja tota blanca amb aquell gest conegut, tan personal, aquell home petit, àgil, inquiet, amb una vivacitat extraordinària de tota la figura, impregnada d'autoritat, i, al fons de la mirada, la suggestió impressionant de l'autèntica grandesa.

No fa gaire temps que Mn. Riber, parlant de la poesia d'En Costa i cercant d'encarnar en una imatge plàstica la Musa del poeta de Formentor, s'acollia al gentil hendecassíllab petrarquià:

sotto biondi capei, canuta mente.

On aniríem nosaltres a cercar avui la Musa de N'Alcover? Seria, tal volta, la familiar pageseta de *La Serra*

que és una pintura
i té la cintura
com un gerricó?

O la mateixa *Balenguera* subtil, cavilosa com una parca i sempre fila que filaràs, qui

de la nova primavera
sap on s'amaga la llavor, i

dins la profunda nit tranquila
destria l'alba qui vendrà?

No ens cal, però, cercar-la així, que és ell, el poeta mateix,
qui ens la presenta en parlar de la llengua pàtria:

A la musa castellana
mos anys millors he donat,
d'una altra musa germana
fondament enamorat.

Què podré donar-li ara,
per la tardor ensopit?
Qualque cosa bull encara
al fons de mon esperit.

Llengua de perfum masella,
tal volta, amb rara virtut,
com una pluja novella
me torni la joventut.

Sols ella arribar podria
de mon cor fins a la rel.
Si altra esposa fou ma Lia,
ella serà ma Raquel.

Sense desjectar en res ni per res els fills de la Lia castellana,
deixau-me afirmar i tenir per cert que eren els fills espirituals dels
seus amors amb la Raquel catalana, la segona muller i la segona
Musa, els qui havien d'assegurar la divina descendència i la immor-
talitat del nostre poeta.

Era ja tombat el coll que doblega el "mezzo del camin di nos-
tra vita", que

deixant la llengua apresada
per amor de la viscuda,

emprenia Don Joan el camí que l'havia de dur, a ell, al cim de
la glòria, i a nosaltres, a Mallorca, la seva terra, a la possessió
d'un dels tresors espirituals més cobejats i envejats dels pobles,
que és el d'un gran poeta propi.

I no era sols una llengua el que deixava, però era també qualque
cosa més que no una altra llengua el que trobava amb el canvi.
Quan ell es decidí, el gran moviment de la renaixença catalana

estava ja en marxa i la marxa era triomfal. Ell es sumà a la marxa triomfal d'aquella Catalunya que

com un sol home,
sentint bategar
dintre les entranyes
l'empenta vital,
porta, esperançada,
sos mil estandarts
a l'heroica festa
de la llibertat.

El terme final, aleshores encara imprecís i boirós, de la marxa no li interessava en realitat extraordinàriament. El que li interessava i li agradava i l'atreia era el camí, com solia repetir sovint; l'arribar era en part lo de menys. L'essencial llavors era l'albada, l'esperança, la prometença...

Són d'En Costa aquests versos:

Per què l'alba és molt més bella
que el migdia lluminós?
Per què és tot més agradós
quan és encara poncella?

Mentrestant, però, tot fent camí l'obra de D. Joan creixia, i es feia cada vegada més amunt i cada vegada més endins pels horitzons sense fites de la poesia.

De *Cap al tard*, el seu primer i únic llibre català durant molt de temps—i benaventurats, podríem repetir aquí, els homes d'un sol llibre!—bona part és tot obra d'un sol estiu; clara demostració de la seva ardor de convers.

Els afectats de coses de literatura saben com és interessant de conèixer els secret professional d'un autor, la seva manera personal, la seva actitud en l'ofici. Don Joan, a qui interessava extraordinàriament l'ofici, des de l'estament de "dilettanti" on tan modestament es situava a si mateix—el seu ofici per ell era l'altre, aquell del qual ho trobava ja tard per emancipar-se'n i creure els consells de l'Heliodor de *El voltor de Miramar*—, i a qui li agradava tant de conèixer i escatir els procediments i maneres dels altres, parlava també, a voltes, sense cap secret, de la seva tècnica. Ell solia fer moltes vegades els versos, ens deia, tot anant pel carrer, o prenent cafè (recordau el final d'aquella gentil anacreòntica:

Amb subtil fumera,
dins la cafetera
bull la inspiració)

i no els passava al paper fins que tenia la peça gairebé enllestida del tot, en la seva forma definitiva, que no admet retoc, i en què el pensament passa intacte al vers, únic en la seva claredat i precisió expressiva.

Aquesta intensitat d'expressió ha estat preada amb justícia sovint, i era aquella mateixa expressivitat insuperable de la conversa del poeta—que era a més, com recorda tothom, un gran orador. I en el seu cas, aquesta estrènua expressivitat en un idioma que acabava de prendre, com aquell qui diu, per instrument literari, tenia un mèrit major.

Parlant del gran moviment literari del romanticisme, escriu Sainte-Beuve que “els anglesos i els italians, per tal de rejuvenir llur llenguatge, no hagueren de fer més que trempar-la en les deus primitives de Shakespeare i el Dant: però nosaltres els francesos, diu, no teníem aquests immensos llacs sagrats de reserva per als dies de regeneració, i hem hagut de pouar sobretot en el present i en nosaltres mateixos”. Els renaixentistes catalans, abans de la maduresa de la llengua literària de què avui disposam, que acceptam com un excellent dipòsit però no com un codi, i en la sedimentació de la qual tenen ells tan bona part, tenien, és ver, els clàssics quinze-centistes, com tenien també oberta la mina del tresor folklòric.

Però aquest, que és el cas d'un Marian Aguiló o d'un Verdguer, no és el de N'Alcover, que no era ni un erudit, ni un filòleg. I és per això que resulta més prodigiosa la intensitat expressiva de la seva obra catalana, intensitat pujada al roig viu en moments abundosos d'inspiració en una llengua, viscuda si i posseïda des de l'infantesa, però fins aleshores a penes usada literàriament.

D'altra banda, les seves relacions amb la nostra llengua és d'aquelles coses que a penes si admeten comentari, després dels que ell mateix hi dedicà en el discurs de l'Ateneu de Barcelona en 1906, amb motiu del Congrés de la llengua Catalana, i en tantes altres ocasions, que són avui un preciós arsenal a on podem anar tots a cercar armes per lluitar pacíficament contra tota casta d'impugnadors de la nostra passió i devoció pel matern idioma.

Amb aquest idioma aconseguia, doncs, el nostre poeta els seus majors triomfs, i davant d'ell es rendien vells i joves. Les disputes d'es-

cola, les querelles de vells i nous no poden pertorbar la serena immutabilitat de les obres reeixides. Poden canviar els gusts, mudar-se les preferències, substituir uns snobismes literaris uns altres snobismes: la poesia autèntica ho resisteix tot, ho supera tot, resta incommovible. Altrament, qui més ben col·locat per veure desfilar les modes, els oblits i les disputes, que aquell qui escriví a propòsit de les que suscità l'aparició de Ruben Dario:

Oh bell entusiasme dels dies antics,
o divina flama! Si en el fons és una,
què hi fa que es bifurqui, alçant a quiscuna
de les dues bandes clamors enemics?

* * *

Paul Claudel posà per títol a un dels seus llibres: "Cinc grans odes". El nostre Don Joan podia haver posat a un altre, que forma avui part de *Cap al tard*: "Sis grans elegies." I ningú, després d'haver-les llegides, no l'hauria desmentit ni titllat d'ambiciós. Les elegies alcoverianes tenen un lloc d'honor per tothom reconegut i per ningú disputat en la literatura catalana. Mai en la nostra llengua la corda del dolor humà havia vibrat amb accents tan personals, amb harmonies tan excelses.

En un crescendo d'emoció, aquestes sis magnes poesies s'escalonen en una imposant i humaníssima sinfonia de dol. Els primers compassos preparen l'ambient i enceten el tema general amb *Les Campanes* funerals del dia litúrgic dels morts:

No la planyeu eixa diada
als qui ploram sers enyorats,
perquè ella fa menys desolada
l'ombra a on jeuen els finats.

La Relíquia omple el segon temps: és la impressió del temps fuit irreparablement, dels anys passats que sols compten les ferides que deixaren al cor. Tema de "saudade", versificat amb una agilitat imponderable, que en fa una de les poesies de major musicalitat d'una escola on la música del vers no és mai descuidada.

Després de *La Relíquia*, *Enyorança*. Amb el cor devastat per la tragèdia, exclama el poeta:

quan la mort arribi, poc en gaudirà
de la vida mia, lo millor ja ho té...

Es el mateix pensament central del formidable sonet *Desolació*:

Jo só l'esqueix d'un arbre, esponerós ahir...

Cada ferida mostra la pèrdua d'una branca;
sens jo, res parlaria de la meitat que em manca,
jo visc sols per a plànyer lo que de mi s'és mort.

Aquest plany amarg s'exhala en les estrofes del *Colloqui*, a on el Poeta dialoga amb la seva Musa, i posa tota la força del seu geni per esculpir, llavorant l'alta muntanya, el monument d'amor.

I finalment, la simfonia elegíaca es clou amb el *Dol*:

Jo sé una vella concirosa
a qui sos fills varen deixar
per la fortuna fabulosa
de l'altra banda de la mar.

La pobra vella guaita la marina, esperant l'hora del miracle que li retorni el bé perdut, amb la tornada dels fills emigrats. I com la vella, el poeta aboca el seu pensament a la finestra de l'eternitat on emigraren els seus fills, la imatge dels quals veu passar, pluja d'estels en la negror, mentre de la foscor mai explorada munten alens d'oratge fred que fan tremolar com un llumet feble la seva existència amenaçada. I arriba que es demana:

Cal defensar la flama incerta
d'aquest llumet feble i morent?
Per a tancar la porta oberta,
cal que forcegi contra el vent?

Entri la ratxa qui em perfuma
amb la fetor d'un món podrit;
munti l'oreig que du l'escuma
de les rompents de l'infinit!

Algú ha dit que aquesta poesia havia d'acabar aquí. I jo deman: per què? Per què si el pensament del poeta no s'hi aturava, sinó que guiat pel llumeneret de la fe, tornant del mirador terrible, s'acollia a l'ombra divina, protectora de l'aliança dels dos mons, el món nostre i el món d'allà, per no aturar-se fins

davant les úlceres descloses
de l'Enclavat en creu d'afront?"

El tema de la mort dels fills, l'especulació poètica de l'insondable misteri del més enllà, no s'acaba encara amb les *Elegies*, —sobre les quals és impossible de no marcar l'accent en parlar de D. Joan—, sinó que es perllonga en una sèrie de *Proverbis* rimats i de petits scherzos posteriors.

De tots el savis que reflexionen
sobre la mort els llibres he llegit...

Arriba un dia en la vida, però, que tots els llibres escrits de mà d'home cansen i es deixen de banda, perquè hom en veu clara tota la vacuïtat. Es tan petita la partícula de veritat que poden arribar a contenir els llibres! I la vida i la mort són coses tan grans, tan immenses, tan inabastables!

Es aleshores que s'ofereix a l'esperit el record del Llibre únic, llibre humà i llibre diví, llibre que comprèn el món des del seu inici del no-res fins a la consumació dels temps, el llibre que escruta, escandeix i mesura tots els secrets, els odis i les malvestats, els amors i els dolors que nien en les profunditats insondables del cor humà; llibre on totes les experiències de la humanitat tenen la seva imatge i totes les impaciències i totes les freturances són temperades per l'atmosfera d'eternitat que assossega la set d'infinít que és el gran turment de la nissaga humana.

Llibre dels llibres, a la Bíblia s'acollí D. Joan i en la Bíblia trobà inspiració per la darrera cantada, amb els deu blocs macisos que n'extregué amb el nom de *Poemes Bíblics*.

En aquestes poesies, elaborades amb la ciència que el mestre havia adquirit a través de la pròpia llarga experiència literària, brillen amb clar fulgor les altes qualitats del seu art. Poesia inspirada en passatges i episodis dels llibres sagrats, la inspiració que hi és transvasada hi passa, no com "l'ona de foc emperesida per l'entelat reflecte", sinó fosa del tot, completament, amb el conjunt que anima. La inspiració mateixa, al desplegar-se en la ment del poeta imposa la forma, no triada d'abans, i així resulta, aquesta forma, escairada, magistralment escultòrica i com a no tocada de mans, que és el secret dels grans i dels autèntics.

Senyors, s'han complit aquests dies els deu anys primers d'ençà que, arribada la mort per a aquell que tan exquisida substància de poesia havia extret de la consideració de la mort dels seus estimats, i amb aquella hora, la de les grans consagracions definitives, li

foren obertes a Don Joan Alcover les portes d'aquesta Casa de la Ciutat. I li foren obertes per un imperatiu indefugible de predilecció, amb absoluta unanimitat, perquè no podia trobar oposició qui havia sabut guanyar-se en vida tan elevat prestigi, i amb l'autoritat d'aquest prestigi l'admiració inclús dels adversaris, i el que és encara més, el respecte dels mateixos indiferents.

Avui, en celebrar aquesta commemoració, a la que tan gentilmente ha volgut associar-se, revestint-la així de la major solemnitat desitjable, el nostre Excm. Ajuntament, hi ha un contrasentit manifest en el fet de trobar-nos reunits a la sala d'on, per dues vegades, ha estat tolta la imatge del nostre gran homenatjat. I aquest contrasentit evident, he preferit rellevar-lo jo mateix abans que ens pogués ésser retret de part de fora.

Si a cap premi pogués aspirar el meu pobre comentari ocasional—que qualsevol altre hauria pogut fer amb major autoritat i mestria, certament, però ningú, això no, amb més rendida devoció interior i amb més agraït afecte—, si cap satisfacció pogués correspondre'm, seria la d'haver refrescat i tornat a apuntar sumàriament a qui pogués desconèixer-los, l'altíssima dignitat del nostre Don Joan i els seus drets indiscutibles a figurar en el primer rengle de tota possible il·lustració del nostre llinatge de mallorquins.

Els pobles són representats en la història pels seus grans homes i per les grans gestes collectives. Es aquesta una llei que no pot alterar tanmateix cap allau anivelladora, ni cap fúria iconoclasta. Esser més gran que els altres no és cap delictes, si es té la humilitat suficient per reconèixer la font de tota grandesa, oberta a tothom, i la necessària generositat per fer part als demés de la mateixa grandesa rebuda o alcançada. Pel nostre home, basti recordar-lo l'autor de la *Humanització de l'Art*.

La màxima generositat de l'artista rau en la perfecció de la pròpia obra. Una obra d'art entregada als contemporanis, i pel seu conducte a les generacions futures i a tota la humanitat, és el major do que un poble pugui rebre dels seus artistes.

I una obra d'art perfecta és el que nosaltres veim i apreciam en les poesies de Don Joan Alcover, en les quals es realitza tan sovint la felix conjunció del poeta amb l'esperit d'aquesta terra, i per això el nom de N'Alcover, juntament amb l'altre gran nom d'En Costa, units i en certa manera inseparables ja, són els majors exponents, la flor de la Mallorca moderna.

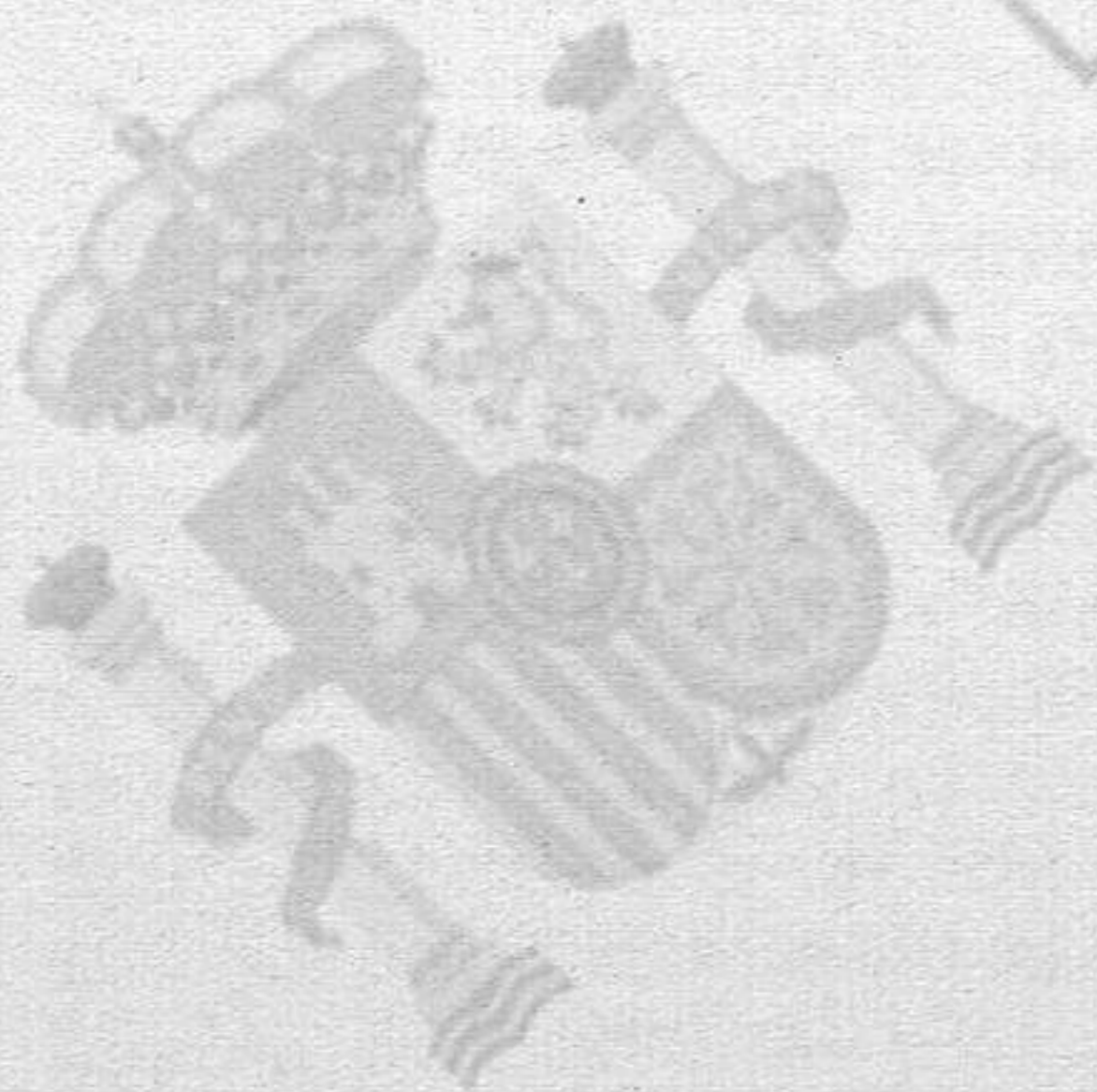
L'anomenada de Don Joan és fins i tot una banalitat, en el

sentit d'ésser tan extesa com admesa i indiscutida. Jo sé que si ens hem aplegat avui aquí per parlar-ne una mica, no és tant, en el fons, per homenatjar-lo a ell, arrosant amb la nostra enyorança i admiració els llores que el coronen per sempre, com per examinar-nos una mica la consciència i renovar públicament tots plegats l'adhesió íntima, sincera i cordial, als ideals que ell defensà i enaltí i que avui la seva figura encarna als nostres ulls. I per agrair-li el do de la seva poesia, honor de la llengua, i en la música inefable de la qual aquesta terra ha de trobar-hi sempre

un so per exhalar-hi la fonda vibració.

JOAN PONS I MARQUÈS

MINISTERIO DE CULTURA

JO NO SÉ RES MILLOR...

DE HENRY CHANTAVOINE

Jo no sé res millor, per finir la jornada,
que agafar un bell llibre i asseure-nos així
un al costat de l'altre, amb la testa inclinada
sobre el punt preferit que ens plau tornar llegir.

Per mi no hi pot haver vida més encantada
ni més dolça, i voldria poder veure finir
a dins les recollides lectures de vetllada,
vora tu, tots els dies dels anys que han de venir.

Mentre llegim s'oblida tota idea penible.
Somniam... L'hora passa lleugera i insensible.
Tot girant una fulla nostres ulls s'han cercats.

I quan tancam el llibre, ja tard, amb un somriure,
sembla que nos sentim més satisfets de viure
i devenim més bons, perquè som benaurats.

JOAN RAMIS D'AYREFLOR, trad.

RAFAEL MASÓ *)

SENYORES i amics meus:

Quan vaig rebre de la Junta d'aquesta casa el prec de venir a parlar-vos-hi del dolç amic traspassat a qui avui dediquem aquest record, vaig sentir immediatament que tot dubte m'era interdit i que, aquest prec, jo no sabia desatendre'l. No és que no m'assaltés l'escrúpol que d'altres veus més autoritzades mereixien abans que no la meva dir aquí dins i en aquesta circumstància la lloança d'En Rafael Masó. Però un cor que no es podia enganyar tractant-se d'ell havia endevinat amb instint segur la profunditat del meu afecte envers el qui compartí la seva vida, i és aquest afecte el que invocàveu i que jo vaig sentir que em conferia un títol. I ja no he volgut saber si en tenia un altre: serà la veu modesta, però trèmula, de l'amistat fraterna la que avui s'alçarà en honor del qui féu d'ella un culte constant i fidelíssim. Perquè us ho negaria? Em va afalagar que m'escollíssi, i he acceptat el vostre encàrreg, no solament per complaure'us, sinó per satisfer-me a mi mateix i per aconsolar-me.

Deixeu-me abandonar una mica a records estimats i llunyedans. Jo tenia dinou anys i acabava, amb tanta desgana com vulgueu, la carrera de Lleis, infidel—me n'adonava massa tard—a una tradició familiar i potser a una vocació personal per l'arquitectura. Estudiava lliurement, i Barcelona em veia només a l'època dels exàmens: el reste de l'any, me'l passava a Mallorca; però amb el cor a l'altra banda de la mar. Havia heretat del meu pare l'amor a la llengua renascuda i a la terra nadiua, per tots els escriptors mallorquins solidaritzada estretament a Catalunya. Reclòs en el meu recó poblat d'ensomnis, bevia d'allà estant amb avidesa, en llibres i en revistes, els aires que d'aquest ultramar volgut m'arribaven.

Un dia va entrar dins casa meva un llibret, amb cobertes d'un

* Conferència llegida a l'Institut de Cultura per la Dona de Girona el 17 de gener d'enguany.

vermell fosc amb el revers jaspiat, de poesies de tema suggestiu i forma diàfana, editades per la revista "Catalunya". Eren les *Tradicions i Fantasies* de Mossèn Costa i Llobera. Dins les pàgines d'aquest llibre vaig fer per primera vegada coneixença amb el nom d'En Rafael Masó i amb el seu art. M'atregueren i encuriosiren, tot fullejant-lo, unes vinyetes que, entre altres signades d'En Duran, d'En Llongueras, d'un Galí pre-rafaelita, es caracteritzaven per la singular netedat i elegància d'un dibuix finament perfilat. Gosaria dir que els motius, alguns dels quals semblaven despresos de miniatures d'algun còdex medieval, tenien quelcom de gironí per dintre, i el segell personal i la gràcia de dibuixant de l'autor s'afirmaven més en un minúscul anagrama amb les quatre lletres del seu nom, que ja no se m'esborrà de la memòria.

Poc temps després, trobant-me jo a Barcelona, on feia cada dia una novella amistat entre els corifeus d'En Josep Carner, amb qui passetjava a tota hora, pujava Rambles amunt, sortint, ja no sé amb qui, de l'Ateneu vell, quan ens escometé joiosament un jove abrinat, d'ulls enjogassats i cabell negre, igual que la barba que completava el noble perfil essení de les seves faccions. No recordo si anava vestit de pana, segons la moda intel·lectual de la nostra bohèmia honesta i casolana de primers de segle, ni si portava xalina; però sí que una aura d'artista que el boulevard Saint Michel hauria emmarcat dignament semblava emanar de sota la seva persona, rica d'una simpatia incomparable. Fórem presentats l'un a l'altre, i al cap d'un quart d'hora parlàvem com dos amics de toda la vida.

Un bon company nostre d'aquells temps, n'Emili Vallés, ha evocat, parlant d'En Rafael Masó, damunt una publicació gironina, l'ambient en què es desplegaven les nostres activitats juvenívoles d'aquell temps, un xic confuses i tumultuoses, però sota un signe positiu, manifest en la nostra adhesió entusiasta a aquell egregi president de Catalunya que es digué Prat de la Ríba, en la nostra admiració respectuosa pel mestre Joaquim Ruyra, per En Joan Alcover i per Mossèn Costa i Llobera, en el nostre culte a la puresa mística d'En Joan Maragall, i encara en la nostra filial devoció a aquell Bisbe Torras, que amb el seu adoctrinament i el seu guiatge de tot un poble donava a la seu de Vic categoria patriarcal.

Si ajuntem a tot això l'afecte de camarades que tots sentíem pel nostre Josep Carner i l'unànime enlluernament davant la seva obra tot just començada i ja rica de fruits i de promeses, no us

estranyarà que els nostres esperits joves es sentissin sovint agermanats al primer contacte. Però poques vegades la descoberta d'un amic m'ha donat tanta felicitat. La nostra intelligència fou com un miracle súbit. Quan ens despedírem, En Rafael Masó m'havia fet ja prometre de venir a Girona.

Girona! Vosaltres no sabeu el que és Girona per un romàntic imaginatiu que per primera volta la visita; però si el que era i el que representava pel nostre enyorat amic. Des del dia que m'hi va rebre amb els braços oberts, dins l'estació, per a mostrarme'n una per una totes les belleses, Girona i ell han viscut units indissolublement dins la meva ànima. Jo no conec exemple d'una fidelitat tan bella a la ciutat nadiua, d'una fidelitat, cal dir-ho igualment, tan ben premiada. Ell li consagrà les seves il·lusions de juvenesa i les activitats de tota una vida, el seu talent d'artista i el seu zel de ciutadà. Girona li donava en canvi una inspiració vital mai estroncada i en penetrava subtilment del seu esperit tota l'obra artística.

Me n'havia parlat—ens en havia parlat a tots—en un llenguatge tan enamorat, que jo hi arribava contagiats del seu entusiasme. Des seguida que hi vaig posar peu el vaig comprendre.

Jo no sabia dir-vos l'encant que guarden encara en el meu record les imatges d'aquella primera visita, a la qual n'havien de seguir tantes, alguna d'elles amb companys estimadíssims i en l'ocasió d'uns Jocs Florals memorables que fa poc evocava cordialment en López Picó damunt *La Revista*.

Reveig les aigües verdes de l'Onyar espillant les velles cases amb llurs mil balconets i finestrelles; els campanars de la Catedral i de Sant Feliu enlairant-se per sobre les teulades del barri antic i flotant dins aquella llum tendra de Girona, feta de solellet i de calitges blanques; els carrerons i els arcs, pòrtics del misteri, sobre les costes empinades i sinuoses; les portalades de les esglésies damunt les magnes escalinates; i tot, escalonant-se vers aquella catedral alta i magnífica de vetustat, habitada per ombres augustes de la història, on bisbes i cavallers amb noms catalans d'heroica ressonància dormen en sepulcres de pedra; on els antics finestrals destilen en el recolliment de l'absis una agonia de violes; on l'encens i les veus del cor semblen venir de seculars fondàries i servir encara un místic relleu de l'edat mitjana.

Sempre recordaré la impressió fondíssima que vaig sentir dins aquell claustre romànic, massís i delicat, de pedra ombrívola, ornat amb boixos obscurs, i que amb el llenguatge ingenu i ric dels seus

capitells que En Rafael Masó m'interpretava, ens parla de la fe del nostre poble en la seva bàrbara infantesa.

Sempre recordaré la visió daurada i freda de la vall de Sant Daniel, contemplada des de l'eixida del claustre i dels caminets de les velles muralles, amb Sant Pere de Galligans, i el miroteig dels rius remorejant per entre els arbres de la Devesa, i el Montseny allà enfora, enfarinat per la neu, i el Canigó blanquíssim... I per mi, com per qui m'acompanyava, el mateix encant tenien—n'estic cert—els monuments immortals i el magnífic panorama que les petites flors destilant rosada entre l'herbei dels pendissos de les muralles heroiques.

Però desitjaria evocar encara un altra indret de la ciutat volguda, el més car al nostre amic, i que jo vaig ésser felíç de conèixer. El piset del carrer de Ballesteries on aleshores vivia amb els seus pares.

En la vida, en la poesia, en l'art d'En Rafael Masó, hi ha el culte a la família. He dit en la poesia: perquè en Rafael Masó era un poeta, que no sols en va penetrar tota la seva obra d'arquitecte, sinó que ens ha deixat en vers i en prosa, escampats per revistes literàries de joventut i altres publicacions periòdiques, poemes d'una singular delicadesa. Posseïnt la tècnica d'un art i conscient, per això mateix, que les tècniques no s'improvisen, ell havia arreconat modestament aquests poemets, escrits per mà un tant inexperta i que una altra mà amorosa ha conservat, copiats curosament en unes llibretes. No és certament la mestria professional el que en constitueix el principal mèrit; però hi ha en tots ells una fina sensibilitat que en redimeix imperfeccions literàries, comuns en gran part a tots els qui en aquella època escrivíem, amb quelcom de molt superior al simple art literari: la virtut poètica.

No mancats de novetat i sovint molt personals, aquests poemes no busquen però de singularitzar-se per la raresa dels temes o de la forma. L'autor sabia que no hi ha més originalitat que aquella que confereix la sinceritat veritable i que tota cosa sentida i dita amb emoció esdevé original i viva, i la resta és pura retòrica, més estèril com més pretenciosa. Si l'estil poètic den Masó revela sovint influències molt explicables d'En Maragall i d'En Carner, un gentil parentesc espiritual amb Francis James, humil com era ell mateix, l'atrau vers els temes humils i casolans. Vejau aquest bell poemeta inoblidable:

AQUESTOS DIES D'HIVERN EN QUE A TOTES HORES PLOU!

«Les petites germanes van molt acurrucades pels passadissos i per l'escala, les mans sota l'arrugat de la trinxa del devantalet. No troben un lloc prou dolçament tebi per posar-hi les gelades puntetes dels seus dits!—“Quina fred!— diuen—. I plou”. Suara la seva bona mare els ha fet rentar les mans, perquè havien hagut d'ajupir-se a terra a collir els fils que la cosidora a la vetlla d'ahir havia deixat sobre de l'estora.—(Oh Hivern! Un llumenet, una cosidora tota encorvada, fressa d'estisores, i petites boques amb petites rialles tèbies ofegades! Hores excelses!)—Doncs, sí, les petites germanes acaben de rentar-se les mans, que són roges, blanques i morades, i nimbades d'una lleugera fumerola.— Entren al menjador, on la germana gran hi és seguda, cosint darrera d'uns vidres que reben la llum ja entristida d'uns altres vidres que regalen, tristos i molt molls per la pluja.—El menjadoret és petit, petit i baix, molt baix, perquè les rialles i els crits surin més arran dels caps.—S'asseuen en unes velles cadires—molt baixes també—dels avis, i s'apropen a la germana gran i als vidres, molt apilonades, i amb els ulls li demanen feina i tebior.—La més petita ha aconseguit ficar la maneta sota el fi davantal de la major.—Té la il·lusió de trobar-s-hi més tèbia...— Treballen; alcen els ulls vers aquells vidres tristos.—No mouen els genolls, perquè entre tots n'han fet com un teixit, com un embalcat,—i diuen: “com plou!”—L'ambient del menjador és molt calent.»

«La bona mare baixa encara més acurrucada. Porta roba blanca i plegadeta al braç...—Toquen les onze.—“Filles! *Deu vos salve Maria...* Qui m'ha tocat les ulleres? Aneu-me-les a buscar!”—I la petitona, petiteta, que més fred té a les cames, que primes i tornejades li ixen del curt vestidet, s'aixeca, brinca joiosament i torna prompte, triomfal i tremolosa, amb les ulleres a la mà.—Amb la tremolor, tremolen també les ulleres i la llum fa un joguinós trobar-se amb sos cristalls.—Novament tothom treballa i s'alcen de tant en tant els ulls vers aquells vidres tristos.—Encara plou!»

«El despatx s'ha tot ensombrit. Els caps i les figures dels seus quadres devenen molt tenebrosos.—Entre les ombres, el braseret respira amb l'ull vermell. La pluja bat més fort sobre els vidres esmerilats.—El pare, que du sabates de simolsa, se sent enfredorít i puja al menjador.—Ja hi havia els germans.—I fa lo que aquests

havien fet a l'arribar-hi: s'arronsa d'espatlles, es frega les mans, avança a passos petits i posa l'índex i el major, molt freds, de la mà dreta entre la pell i les robes de cada una de les esquenes d'elles.—“Com plou, noietes, com plou!—I naixen xiscles, i naixen crits, i naixen besos i abraçades. I la fred i la tristesa queden part defora d'aquells vidres tristos! El petit menjadoret devé un braseret d'amor i de tebior.»

«Oh aquestos dies d'hivern en què a totes hores plou! Se sap més que es tenen pares, se sap més que es tenen germans, se sap més que el menjador escalfa.»

«La sopera, la bullenta sopera, és superbament portada per la minyona de roges galtes, que les aparta del fum que n'ix perfumat i que les hi humiteja.—La sopera ha entrat triomfalment entre crits, i el menjador ha quedat ple d'una confortadora fumerola.»

«I els vidres, molt savis i molt previsors, fan un tupid entellar-se, perquè més quedi a dins i més íntima sigui aquella alegria i aquella tebior del dinar d'aquestos dies d'hivern en què a totes hores plou!»

Si no haguéssiu conegut d'abans En Rafael Masó, ara ja el coneixeríeu. El coneixeríeu sota un dels seus aspectes més adorables i simpàtics: aquella bonesa familiar, herència d'un pare excellent i d'una santa mare, que jo recordo ara en sos darrers anys, malaltejant dins una estança d'aquell piset com una dolça figura de beguinatge.

I ara us vull dir una altra cosa. Molts d'anys s'és debatuda Catalunya, i Girona recorda d'aquesta lluita alguns dels més odiosos episodis, contra una concepció retòrica de pàtria aliena a l'esperit de la nostra terra. Jo crec, i la forta catalanitat d'En Rafael Masó ens en dóna testimoni, que el sol patriotisme veritable és aquell que identifica el culte de la llar amb el de la terra. I si algú fos temptat de veure en aquesta concepció cap estretor mesquina, que pensi en la imperial grandesa d'aquell poble que designa la llar familiar i el solar patri amb el mateix nom de *Home*, sagrat per tots els anglesos.

Humanitat, catalanitat i cristianisme: aquests tres sentiments informen l'obra poètica i artística, com la vida mateixa, d'En Rafael Masó, totes penetrades d'una joia innocent d'ànima bona que ha guardat fins a la mort no sé quina fulgència pueril i candorosa. Vejaeu encara, fragmentades o en reducció essencial, aquests suggestives poetitzacions de la seva Girona:

LLOANÇA D'UN PASSEIG

Hi ha un passeig a Girona que us reposa del cansanci, a l'extrem d'una pujada. «Un passeig pla, per alegria de les cames; curt, en la tarda d'hivern, per a repòs de l'esperit; curvat, en la varietat de la ratlla, per a satisfacció de la vista.»

El poeta en canta les excellències: “Jo et lloo”, diu, “oh miniatura de passeig, deliciosíssima *Ferradura!* pels teus aires, flairosos d'espígol i remorosos de casolanes converses; pels teus blats alegrement verdejadors arran de terra, comunicadors de tendresa a les terrosses; pels teus aucells, que volen arrupits amb el cap sota de l'ala i que es paren sense espantar-se dalt d'un bri molt sec de la vora dels camins; i pel teu sol tèbiament escalfador, rodant sobre una plana borrosa per la boira; i per les teves gents de cares assossegades, que s'asseuen pels marges o que passen rialleres en compactes corrues de família, deixant una benèfica flaire de novenes i de comunions generals”...

NEU!

“Blancor! Suavitat! Quietud! Flonjura!—Oh neu!”.

“Has volgut ensenyar-nos a darreries d'any tota ta dolcesa incomparable: dolcesa en el formar-te!—dolcesa en l'abandonar-te!—dolcesa en el posar-te!—dolcesa en el fondre't”.

“Oh bolva mil vegades meravellosa! Blanca, suau, quieta, flonja!—Has vingut sobre Girona trista, sobre Girona negra, sobre Girona aspra!—Què els has dit als seus teulats, que ara tots ploren? Els has dit d'on venies?...”

“Oh el Nadal del cel!”...

Em dol no tenir temps per a mostrar-vos tot el que em captiva de l'obra poètica d'En Masó, per llegir-vos-ne sencers els *Sonets*, *La Balada de la “Marieta”*, *Pim pom d'or*, *El Nadal dels Pastors*, *De la llar*, *Lamed i Hebron*, poemes on la cançó i el romancer popular tenen un eco gentil o on hi són cantades en hendecassilabs i en alexandrins sense prest, plena d'amorosa intimitat, les llaors de les germanes i de l'esposa.

«Pim pom d'or de la virolança,
el Rei Franc n'ha vingut de França,
n'ha portat un anell d'or,
l'anell d'or de l'aliança,
que és l'anell de més valor.»

«Senyor Rei fa la passada,
Senyor Rei es vol casar.
La cavalcada és tan rica
que apar un riu flamejant.
Els trompeters ja reflen,
els pages van al davant;
sobre un coixí d'or i porpra
porten l'anell del Rei Franc.
Donzelles que al balcó surten
queden cegues pels brillants...»

«Senyor Rei darrera s'alça
montat en un cavall blanc.
Du corona amb cent estrelles
i al pit llunes de brillants.
A cada girar de cara
li plouen roses i nards;
cada cop que mira enlaire,
els lliris a bell ruixat.»

Senyor Rei porta un seguici
que a tothom fa esparverar:
doscents llebrers el segueixen,
doscents cascavells dringant;
quan treuen tots ells la llengua,
sembla un camp enrosellat»...

Quin bell relleu colorit en l'arromançat d'aquestes estrofes!
I quina frescor deliciosa en els temes infantins!

«Dins el jardí de la menta
—casacó de verda seda—
dins el jardí de la menta
surt Marieta a passejar.»

«Du civelles a l'esquena
—esmaragda, esmaragdina—
du civelles a l'esquena
i mitenes a les mans.»

«Ja s'asseu a una fonteta
—casacó de verda seda—
ja s'asseu a una fonteta
i ja torna a caminar.»

«Passa pont, passa braneta
—esmaragda, esmaragdina—
passa pont passa braneta
que la'n tenten de pujar.»

«Si les troba tan llarguetes
—casacó de verda seda—
si les troba tan llarguetes
que se'n posa a sospirar.»

«Ai cabell de rossa trena
—esmaragda, esmaragdina—
ai cabell de rossa trena,
a qual lloc m'has emmenat?»...

I quina fèrvida tendresa en les lloances de l'esposa!
«M'he mullerat, Hebron, i tinc una cabanya!
Saps que és tenir una llar i una muller virtuosa?
Es viure sobre el cel i respirar delícies,
i suavitats besar i alimentar's de gràcies»...

«Oh Hebron! Beneita dona
que em porta a assaborir l'esquisidesa
del menjar de la llar! Jo no sentia
aquest frescal oreig que del pou munta,
ni el pler d'aquest safreig que en claredat s'inonda!
Desconeixia el goig del menjador que vessa
clarô i perfum com un jardí de roses,
amb els paners com brolladors de fruita
i els pots curulls d'enceses confitures»...

«I és que Ella, oh Hebron, té la saviesa de barrejar l'amor amb les petites coses. Ella és el vel que amoreseix els aires i du la suavitat a les muntanyes.»

«Quan ve l'hivern, Hebron, és goig de veure com tots els llits vesteixen dolça llana, com l'aigua d'herbes ve després dels àpats i com la flô es gaudeix de l'escalfor del sostre. Quan ve l'hivern, amic, és un miracle: totes les coses riuen i Ella canta»...

Tot el que hi ha sovint de balb i de tremolós i de graciosament insegur en la poesia d'En Rafael Masó, es converteix en mestrívola seguretat així que agafa el llàpis per a plasmar els seus ensomnis d'arquitecte. Quina felicitat meravellosa en la concepció i en l'expressió de la seva idea! Quina lògica viva, quina clara ordenació d'elements constructius i decoratius, quin deliciós encaix! El seu treball era per ell un joc intel·ligent, i un pur plaer per qui el contemplava.

Cap arquitecte amb talent de la seva generació no pogué escapar a la influència d'aquell genial desorientador que es digué Antoni Gaudí. Tampoc ell no va lliurar-se'n. Esperits encara massa tendres, mal armats i reaccionant més tost contra l'Escola, forçosament havien de subjugar-los la paraula d'illuminat i l'esguard magnètic de l'autor de la Sagrada Família, esperit fortíssim dins la seva humilitat cristiana, que per altres més mediocres no haurà estat sinó un professor d'anarquía artística.

Aquesta influència, en l'obra d'En Rafael Masó, prompte cedeix a la de l'art modern de mòduls germànics de primers de segle, les fórmules decoratives del qual adapta al propi estil amb discreció singular. I encara de totes dues havia de triomfar finalment i decisiva el seu pregon sentit català, consolidat en l'estudi dels nostres vells monuments.

Ni és del cas que jo us esmenti aquí totes les obres del nostre amic, que coneixeu prou bé —des de la bellíssima restauració de ca'n Saliati fins a la dels Banys Arabs, i des de les construccions que posen en tants carrers de Girona una nota inconfusible de bon gust atractívol fins a les magnes edificacions de S'Agaró,—ni m'escauria fer-ne un anàlisi que no és de la meva competència. En revistes professionals i en altres publicacions barcelonines i giro-

nines n'haureu vist dressada la llista i valorats els mèrits per qui amb autoritat podia fer-ho. Jo, llec humil, només sabria dir-vos que sempre m'ha aparegut En Rafael Masó com l'arquitecte exemplar per excel·lència, realitzant el perfecte i feliç consorci del tècnic i de l'artista.

I quina bella cosa, la professió de l'arquitectura, quan dins del professional hi ha un home i un poeta, una inspiració i un amor que en penetren tota l'obra, des del pla i les estructures fins al detall més mínim; un cor que estima joiosament l'esperit i la matèria, el monument i la idea informadora, la pedra, que se li torna dòcil entre els dits i la calç i l'aigua i la pols mateixa de les obres, l'amo i la mestressa i els infants que habitaran la casa i els treballadors que l'alcen amb l'esforç de llurs mans i de llurs espatlles! I quin miracle, si totes aquestes amors viuen encara i prenen foc de l'amor d'una estimada! Escolteu:

«Ai casa del meu amor, com t'aixeques esquisida!»...

«Veni, amic, que és un goig endinzar-se en ses estranyes, daurades per una pols que amb el sol es mou graciosa i alegres per les frescors dels xarbots de les galledes i pels resos dels garbells i pel cant de les paletes!»...

«Pugeu, pugeu sense por! Les escales són creientes i ens gronxen molt dolçament per fer-nos els peus més àgils; les baranes sàviament per més domini són fuites i els trespols, serens i forts, amb llur ressó ens fan coratge.»

«Pugeu, pugeu més amunt, que és el gran goig l'enlairar-se i fugir de la ciutat, deixat-la baixa i molt trista! Pels cims el sol hi és més franc i se us fa molt més alegre, i es parlen els campanars com amics de igual coratge i us passen els blancs coloms amb una ingènua franquesa, fregant-vos el front suat, i el vent tot us escabella.»

«Ai, amic! aquest teulat em té l'ànima robada, com aquell recó de llar, petit perquè els ulls s'hi trobin, i aquell balcó molt sortit, perquè més l'ànima hi pengi, i aquella eixida amb tant sol, perquè els jocs vinguin més rojos.»

«Aguaitau pel cel-obert! Les llums hi baixen més dolces
i es desmaïen pel despatx per fer-lo al recull propici.
L'escala és clara pels cims, per a alivi del cansanci:
tot l'ofec dels esglaons es fón amb el blanc dels marbres!

«Jo no sé pas lo que té aquesta casa, que em parla,
i em du doblat el desig d'una llar i uns ulls que riguin,
i em fa sentir fortament l'amor i la set d'abraços,
i els fills que m'han de venir i l'esposa que he de prendre!

«Tota ella s'hi va assemblant a l'amor que duc a dintre,
que he robat dels seus ulls clars els jocs de llum de que és plena
i els carreus tots són polits recordant el seus somriures!»

«Ai casa, ves-te aixecant amb les pedres que jo et dongui,
totes tocades d'amor i florides de desitjos.
Així iràs fent-te esplendent com la dona que jo estimo»...

«Ai casa, jo iré cercant tota llum i tota gràcia
en son sí, l'única font, i en faré honor a tes pedres!...»

Al costat d'aquesta *Egloga del novell arquitecte*, on trobem feta lírisme tota aquella efusió cordial i entusiasta del nostre amic caríssim, ens dirien encara alguna cosa el poemeta de *Jepic el de la feina brava* i la *Cançó dels manobres al fer anar les pales*:

«O-i-zum-là-là! Tresca humil manobre,
els maons al coll, la menta a la boca!
Ara pren un sac i ara pren la corda,
que de no rodar l'alta corriola
ha posat veu ronca...»

«O-i-zum-là-là! La lliçó ens la donen
els núvols i el cel i el matxo que ens porta
tan alegrement les daurades sorres.
Pel nostre obeir, per la humiltat nostra
és que puja l'obra.»

«O-i-zum-là-là! Obediència dóna
noblesa al treball, fortalesa a l'obra.
Quan el sol riurà damunt l'obra tota,
besarà els humils més que els qui avaloten...»

Un altre amic meu molt car, l'arquitecte Josep Francesc Ràfols, en un treball sobre En Rafael Masó, li adjudicava aquest títol, un dels qui més l'honoren: ennoblidor dels oficis. Paletes, fusters, serrallers, ceramistes, li eren amics i col·laboradors que ell estimava i als quals sabia infondre aquell mateix amor seu a l'obra que enlaira i dignifica i embelleix la feina. Donar al treball una noblesa i un sentit humà i de perfecció: quina altra manera de redimir i d'alliberar que la dels predicadors de la revolta que, col·laborant amb llurs explotadors, informen als obrers perquè li guardin sempre una ànima d'esclaus rencorosos!

«Al seu entorn—diu un company seu, Ricard Giralt, en una bella nota necrològica—, exercint un apostolat, En Masó aconseguí formar a la ciutat de Girona un nucli d'industrials les obres dels quals quedaran classificades com dintre la seva escola. Jo els he sentit parlar de don Rafael amb aquella admiració i devoció que se sent pel mestre, quan aquest, en l'obra creadora, sap portar la seva emoció a tots aquells que col·laboren amb ell”.

Tots coneixeu els bells productes de les indústries artístiques per ell fundades i dirigides, el joiós miroteig d'aquelles terres cuites esmaltades, la gràcia arcaica i moderna d'aquelles tanagres que posen llur nota de bon gust en les estances de tantes llars.

Des de la creació d'*Athenea*, amb el malaguanyat Xavier Monsalvatge, fins a la d'aquest casal, d'ell tan estimat, que avui ens aplega, la seva vida és un seguit d'iniciatives generoses.

Ensems que li inspira ses campanyes en defensa del tresor monumental de la ciutat, l'amor a les velles pedres el fa arqueòleg i el guia en les seves magistrals restauracions. Sobre les pedres dels casals gironins per ell rehabilitats artísticament, “no va posar-s'hi una mà profanadora i barroera, sinó una mà destra, amorosa, inspirada i plena de fervor. Mai no serien prou lloats el seny i el respecte amb que ell va saber refer aquells casals en vulgar decadència”, com més endavant féu igualment amb els Banys Arabs, “i per tornar-los dignificats, “reennoblits” al conjunt monumental de Girona”.

Jo subratll aquestes paraules d'En Carles Rahola, i subratll encara l'allusió oportuníssima d'aquest bon amic a la consigna noucentista de la “feina ben feta” a la qual En Masó restà sempre tan escrupolosament fidel. Déu sembla haver-li premiat aquesta honradesa permetent-li, per a admiració dels nostres ulls, una tasca abundosa i acomplida en la mesura que l'obra humana pot ésser-ho.

Sempre farà honor al Sr. Encesa—crec que és ben bé de justícia esmentar aquí el seu nom—d'haver compartit amb l'arquitecte poeta l'ensomni de S'Agaró i la realització d'aquest ensomni únic, bé podem dir-ho. Ells dos ens han procurat la joia raríssima de poder contemplar el nostre paisatge, vora la nostra mar, decorat i urbanitzat amb noblesa autèntica i senyorívola. En Rafael Masó es buidà tot en aquesta tasca i s'hi realitzà tot ell, amb aquell seny de catalanitat, amb aquella aura de poesia, amb aquell instint incomparable d'elegància, i—deixeu-m'ho insinuar—fins amb aquell punt que gosaria dir de goticisme gironí i que posa en ràfecs i voladetes, en el traçat d'una escala, en el dibuix d'un ferro, en l'arc perfecte d'un porxe ple d'ombra fresca, una gràcia inimitable.

Un dia En Rafael Masó, recentment maridat, em convidà a casa seva. De l'estació em menà a un pis del carrer de Santa Eugènia. Una figura gentil de casta bellesa, la dolça companyona dels seus dies, ens rebé a la porta, amb quina gràcia simple i cordial, jo no sabia dir-vos-ho. Per sempre viuran en el meu record, nimbats d'una llum santa d'amistat, els dies passats dins aquella llar, on l'amor i el bon gust havien ordonat exquisidament totes les coses. No és l'obra menys bella d'En Rafael Masó l'edificació d'aquella llar, que anys a venir s'havia d'omplir de capets joves, venturosa, pel rastre de dolcesa que ell hi deixava, fins en la tristor del dol present, temperat per tots els baumes de la fe i de l'esperança.

Dels llavis que ell estimà vaig saber, no fa massa encara, amb admiració i amb edificació, els detalls de la seva mort: una mort exemplarment serena i digna d'ell, una mort—jo ho diria així—d'un dibuix perfecte. I en aquest dibuix, com rubricant tota la seva vida, hi ha una creu: la creu amb què havia firmat tots els seus projectes i coronat intencionalment les seves realitzacions, inclús l'obra magnífica de S'Agaró, al cim de la qual anava a bastir el temple simbòlic al Déu viu i vertader, creador de cel i mar i terra.

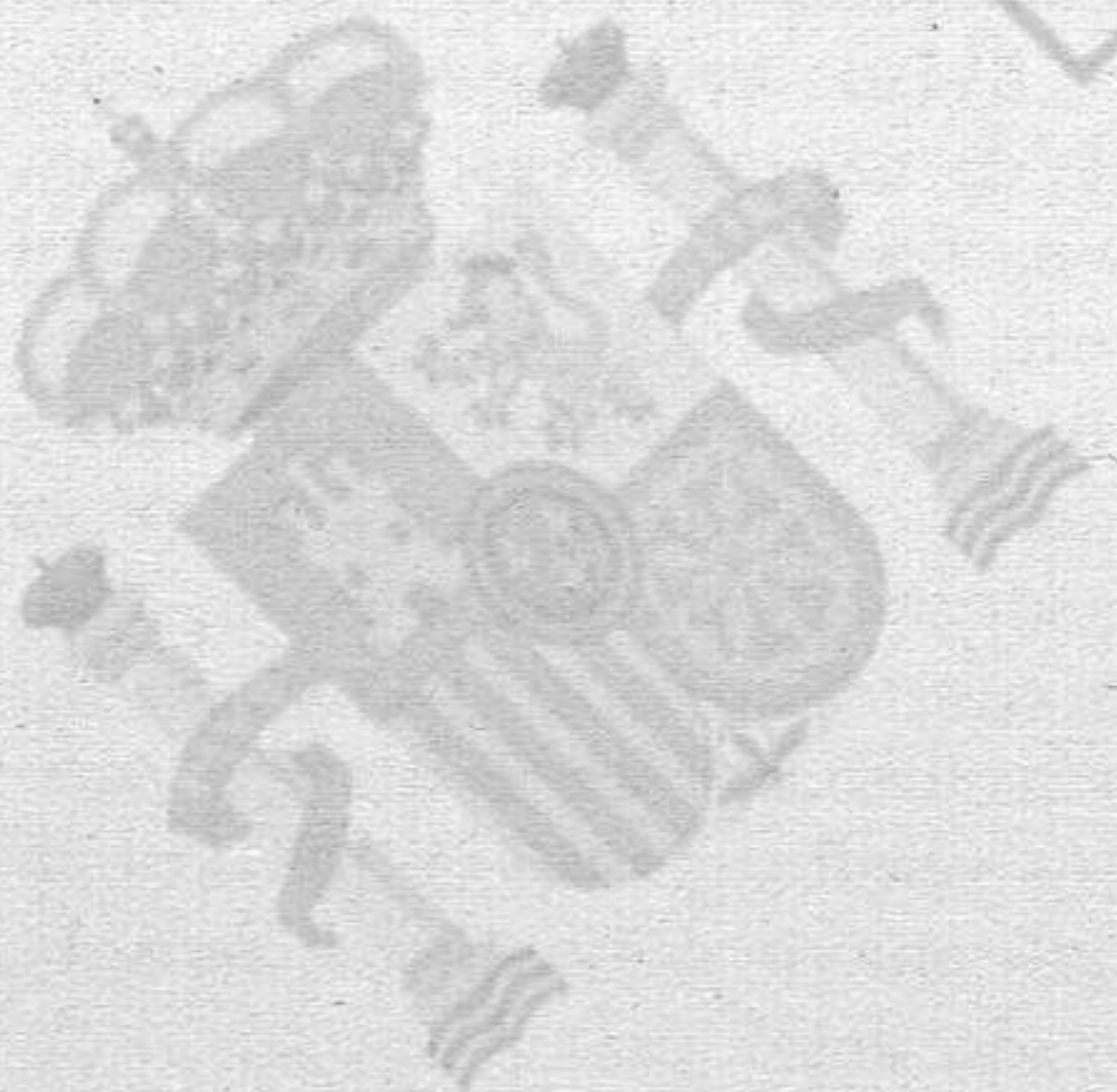
Es dolç de pensar que els morts estimats que ens precediren amb el signe de la fe,—a l'altra banda del mur impenetrable, però pròxims a nosaltres—ens assisteixen tot hora.

Apar que els sentim alenar i viure al nostre entorn, després de l'elevació de l'Hòstia santa, dins el recolliment d'aquells temples on els nostres avis ja pregaren i on vius i morts són uns en la mateixa família i en aquesta gran família que és la pàtria.

Des de la regió serena de la pau i de la llum, havent servit amb lleialtat sens màcula la causa cristiana i catalana de la nostra terra, rica ja d'una legió de morts insignes, En Rafael Masó vetlla per ella i per nosaltres amb tots els qui cregueren i esperaren.

MIQUEL FERRÁ

MINISTERIO
DE CULTURA

LECTURES

MORTS I RENAIXENCES

(Fragments del Capítol XIII del llibre del Comte Keyserling: L'ART DE LA VIDA, (vegi's LA NOSTRA TERRA, 1936, pàg. 23).

EN el millor llibre que jo conec sobre el problema de la renaixença, però que fins ara només existeix en llengua catalana, *Fènix, o l'esperit de Renaixença* (Barcelona 1934), Joan Estelrich explica que la vida no és altra cosa que una perpètua renaixença. Això és exacte, perquè per altra banda "la vida és la mort" com formulà Bichat. Sense vitalització novella, d'instants en instant, cada vegada equivalent a una renaixença, tot organisme es trasmuda en cadàver. Però aquesta renaixença mai no recrea un estat passat. L'home canvia en una direcció predeterminada; a partir d'un determinat moment envelleix. I tan sols excepcionalment es presenta el que Estelrich anomena la més noble capacitat humana, o sia la capacitat de rejuvenir-se. Això que és veritat quant al destí individual ho és igualment per al destí de les cultures. Tambè elles es desenvolupen, envelleixen, es rejuveneixen per excepció, i a la fi moren. En el seu cas el mot mort té un sentit particular, i existeixen renaixences d'una modalitat que no es troba sinó en elles. És que les seves arrels vitals no són d'ordre biològic sinó espiritual.

Val la pena d'examinar de prop aquest problema, car la influència, molt grossa dins el món sencer, del "naturisme alemany" de la darrera manera —l'expressió és de Seillière—, ha fixat en els esperits una quantitat increïble de falses designacions, que tendeixen les unes a sostenir-lo, les altres a combatre'l. Comencem per resumir, en poques paraules, el que no és veritat. La cultura no és funció de la raça, ni tampoc de l'ambient; però, per altra banda, un cop que ella existeix, es troba lligada fins al més alt grau, com a fenomen donat, al poble que és el seu principal representant i al medi on aquest poble es mou; car tot el que en la cultura pertany als ordres sensitiu, sentimental i emocional és d'ordre tellúric. Un jueu alemany pot posseir totes les idees dels alemanys de raça germànica, però no en té l'ànima; els anglo-saxons emigrats a l'Amèrica canvien de tipus completament al cap de poques generacions. La cultura no és intransmissible a aquells que no pertanyen originàriament al seu món, però tan sols una part pot ésser veritablement tramesa. La cultura no es perpetua mai per l'ensenyament sinó per l'influència exercida d'un ésser a l'altre per la via de l'inconscient, o per mitjà de la conversió. La cultura representa sempre un tot indissoluble, i sols participa d'ella aquell que participa de la seva integralitat. Una cultura pot molt bé morir, mentre el poble que la representava pot continuar vivint biològicament sense canviar. El que no pot fer és sobreviure dins un medi psicològic molt diferent. Un cop morta, una cultura no reneix mai més que en apariència: el que renaix realment és una descendència autèntica de l'antiga cultura que se li assembla com a una

àvia. La creença, admesa sobretot entre els llatins, que la civilització sia un factor històric absolutament autònom i independent dels altres, és, doncs, una idea falsa. En el fons, existeixen molt menys dades fixes o permanents en la durada cultural que no en la durada biològica. Damunt el pla cultural no existeix més que un element, un sol element que pugui garantir, fins a un cert punt, la durada com ho fa la sang en el pla vital: és la *llengua*. Si la llengua cultivada sobreviu, sense perdre la seva identitat, una cultura pot sobreviure àdhuc a l'exterminació de la raça. Dic, *llengua*, perquè m'adresco a europeus moderns: per ésser del tot exacte hauria d'escriure "vehícul permanent de l'esperit". Aquest vehícul fou en la major part dels pobles molt antics, un culte i no una llengua; entre els xinesos, encara avui dia és una escriptura que existeix per a la vista i no per a l'oïda. En principi, no importa l'art que podria jugar el mateix paper. Però, sempre es tracta aquí de llengua *cultivada*, que per aquest fet conserva la tradició, mai de llengua en brut: d'una llengua que sigui el vehícul d'un cert esperit, i no d'una llengua que sigui solament un mitjà de comunicació.

L'indeterminació tan grossa, que ja hem constatat, és augmentada encara pel fet que Esperit i Llibertat no fassin més que un, i que per conseqüència, en la història de la cultura no existeix la necessitat pròpiament dita; tot quan Spengler ha avençat contrari a aquesta asserció és fals. Si és veritat que les civilitzacions neixen, evolucionen, canvien i moren en el mateix sentit que els individus, aquest destí no és per elles la darrera instància; aquí tot passa com si aquesta immortalitat, funció del record d'altri, a la qual aspira tot esperit creador, fóra la darrera instància biològica, i no és immortal qui vol. Per mancança d'esperits creadors que l'entretinguin la més jove de les cultures pot emmusteir-se i devenir cosa morta. D'altre banda, una cultura que sembla ja morta pot despertar gràcies a dos o tres grans homes que inauguren una nova tradició vivent. Existeix, doncs, l'antinòmia següent: per una banda la cultura és sempre tradició, i per tant record; d'altra banda, la durada d'aquest record depèn de l'aparició contínua d'esperits creadors. D'un costat és, doncs, cosa col·lectiva, però d'altre la seva raó d'ésser no es troba mai en la col·lectivitat. Hom pot pensar el que es vulgui del liberalisme polític: sense cap dubte, mai l'Estat no ha tingut el dret d'atribuir-se el mèrit del més petit fenomen cultural. El millor que pot fer per la cultura, és donar als individus creadors el màxim de benestar, d'espai lliure per a desplegar les seves forces, i sobretot el màxim de *sentiment* de la llibertat. Aquest caire subjectiu del problema és més important en la pràctica que tots els demés. Com ho va formular un dia Gustau Flaubert, pensant en un cas particular: "No es tracta de no ésser capgirat; es tracta de no *poder* ésser capgirat". Que no parlin aquí de l'immens poder creador que ha representat la "societat": la societat a la que hom vol fer al·lusió en aquest cas, no correspon gaire a la idea general dels sociòlegs: fou sempre un cercle restringit, exclusivament governat per un cert *esperit* lliurement acceptat, que no operava mai per la força, les normes totes del qual foren sempre d'ordre purament qualitatiu.

Keyserling segueix estudiant la mort natural o artificial de les cultures; de la vida cultural humana que va nèixer de la llibertat i de la comprensió, i que fineix de manera que sols les formes exteriors duren per automatisme, com en la caricatura que ens ofereix la vida inconscient dels termites; o l'assassinat de cultures com les que exterminaren l'Islam en el món vell, i els espanyols en el nou món, que esborraren literalment cultures de la faç del món; o el bolxevisme que darrerament, i dins un temps increïblement curt, ha fet sofrir la mateixa sort a la tradició bizantino-occidental de Rússia. A

vegades, els mètodes d'exterminació no són tan violents, però si d'una eficàcia semblant, com la dolça infiltració de l'esperit cristià, que substituint al del paganisme donà el cop de gràcia a la civilització antiga.

A causa de l'incompatibilitat profunda de la idea cristiana amb l'idea pagana, la civilització que animava aquesta darrera no podia sobreviure. Per altra banda la primera va donar naixença des de les primeres dècades de la seva dominació a fenòmens culturals inèdits. A partir de la victòria del cristianisme, la civilització greco-romana esdevingué una llengua morta, en el sentit literal de l'expressió. El que semblà, més tard, una resurrecció de l'esperit antic, era un fenomen de renaixença.

Vet-aquí, doncs, que hem arribat al problema de la renaixença. Com és possible? No es tractarà d'una falsa designació? En el sentit estricte del terme la renaixença no existeix. Un esperit pot reaparèixer, com es manifesta una veritat oblidada i tornada a trobar, però no existin sobre el pla dels fenòmens; un esperit encarnat, i un cos, sigui psíquic o físic, un cop mort, no retorna a la vida. Així la civilització antiga és morta per a sempre més. Si molts dels seus elements han entrat en la civilització post-antiga, és que la síntesi indissoluble que ella representava s'ha descompost. No ha seguit vivint d'ella en descendència directa, dins el món visible, més que allò que tan sols existia en ella en germen: d'aquí les esglésies cristianes i la ciència exacta europea. Cap altra civilització no demostra com l'antiga que tot el que atany la perfecció terrestre és votat a la mort. Des d'ara, una entitat purament espiritual es pot manifestar per tot on sigui percebuda, independentment de l'espai i del temps; la valor de la manifestació dependrà del grau en què hagi estat observada la llei de la correlació del sentit i de l'expressió. En aquest sentit hi ha hagut sempre, i en renaixeran sempre individus que foren tinguts, i es cregueren amb tota raó, grecs, romans, budistes, cristians predestinats. Són individus l'esperit profund dels quals s'assembla al de una altra civilització, i no al de la civilització a que pertanyen, i l'organisme psíquic dels quals és particularment apte per expressar aquestes valors estrangeres. Tot passa com si una afinitat d'aquesta mena se manifestés més poderosament on no hi ha hereditat ni tradició directa. La raó és fàcil de concebre; és la mateixa que fa que els sentiments entre amants siguin més intensos que no entre parents... La tensió polaritzadora entre la vida tellúrica i l'esperit, obra creadorament... En el fons es tracta de l'antic i eternal problema de l'encarnació. Que Déu s'hagi fet home, o que un estranger hagi creat la cultura nacional d'un poble, o que ningú sigui profeta en la seva terra, o que nombrosos alemanys hagin comprès millor la Grècia antiga que no els neo-grecs: tots aquests fets tenen la mateixa significació: que l'esperit no es fa carn sinó allà on hi ha tensió entre els dos principis.

Això du a Keyserling a considerar el fet que la Grècia moderna assimili difícilment l'esperit antic; de com el neo-helen és cristià fins a un punt "exorbitant" perquè l'experiència fonamental que es produí en l'inconscient dels neo-helens fou la revelació de que els déus que inspiraren l'antic culte de la beutat eren déus falsos; des de llavors els neo-helens per a restar autèntics en la correlació de les forces europees no poden començar per reconèixer com a seu l'helenisme mantingut tancat més de trescents anys per la dominació turca, que féu impossible tota evolució cultural. Naturalment, d'aquesta cultura de vida íntima pot néixer una novella cultura irradiant, però es tractarà de quelcom nou, mai d'una renaixença. Això el mena a establir quan i en quin sentit una renaixença és veritable:

Una renaixença veritable és possible quan una part de l'ànima d'un

passat sobreviu, incanviada, dins l'insconscient i quan una constel·lació nova permet guanyar de bell nou una part important precisament d'aquests elements... Així la renaixença italiana no significà, ben entès, un despertar a la vida del que era mort: sinó una *novella* síntesi cultural que reproduïa en moltes línies la imatge de l'àvia. Es això el que vol dir el terme renaixença pròpiament comprès: renaixença de l'antic dins un cos nou que conté també *altres* elements, representant així una unitat indissoluble absolutament inèdita. Doncs, un renèixer així d'un esperit antic no és possible sinó molt rarament; ho és únicament si per una banda sobreviu l'antic sota forma d'un "refoulement", i si es produeix, d'altra banda, una constel·lació general propícia a un desenvolupament nou d'un esperit antic.

En aquest sentit, la renaixença catalana, que es produeix en els nostres dies, és més instructiva encara que no la italiana. Es a Espanya i en el mitjorn de França que va sobreviure, a l'època de la cristianització, la part més grossa de l'autèntic esperit antic. La bellesa no hi fou mai renegada. Allà, les invasions nòrdiques modificaren menys el caràcter del país que no a qualsevulla altra banda. Fou, doncs, possible una represa de la vida antiquisant de llargs segles, abans que no fos possible a altra part. Tot feia preveure la formació d'un gran imperi romà diferent del tot en esperit, perquè estava molt més prop de l'antiguitat que tots els que s'han format per a durar. Sobretot perquè les corts d'amor de la Provença irradiaven com a veritables llars culturals de tota la cavalleria europea, i que el pensament hi afirmava la seva independència des de l'any mil, aproximadament, cosa que no es féu a altres parts fins al segle XVIII. Es allà on sobrevisqueren únicament, dins el quadre d'un món cristià, les més belles qualitats de la cultura grega, que eren el reconeixement de la bellesa com ideal suprem i la llibertat del pensament, la sentència de mort de les quals havia firmat l'emperador Justinià a Grècia mateix, a l'únic lloc on vivia encara en son temps, a Atenes, l'any 555.

Però, un concurs de circumstàncies tràgiques privaren l'eclosió d'aquest imperi: la manca de sentit polític dels catalans, la gelosia recíproca dels prínceps provençals, la voluntat del rei de França de destorbar a qualsevol preu la formació, a la Gàlia, d'un gran reialme distint del seu; finalment i sobretot, l'incompatibilitat de la cultura catalano-provençal amb l'esperit del cristianisme medieval. I cal confessar que la cultura provençal era massa moderna, en el nostre sentir, perquè la tolleres l'Església. Les exageracions incontestables dels Càthars determinaren una guerra d'extermini. A la fi, aquesta cultura mitjornenca, que probablement hagués devingut la més alta cultura que mai hagués esclatat damunt l'Europa, fou anorreada de damunt el món, com ho fou la dels incas.

Però, a Catalunya no fou exterminada més que superficialment, perquè, després de tot, els vencedors no eren estrangers. L'arrel de la flor del catalanisme no va ésser extirpada ni truncada; invernà. A Catalunya, on el règim espanyol deixà, malgrat tot, més independència que la que França deixà a la Provença, i a on, sobretot, la llengua cultivada continuà vivint, es dibuxaren croquis de renaixença cada vegada que les condicions, per poc que fos, semblaven propícies. En el passat no fou possible desenvolupar aquests croquis, però en els nostres dies, gràcies a l'interferència de factors històrics, tals com el reconeixement general del dret dels pobles de disposar d'ells mateixos, el nacionalisme modern, la commoció de l'edifici cristià i la repaganisació, i finalment gràcies al pressentiment que tenen els pobles que tan sols una cultura de la bellesa pot prevenir la barbàrie, la cultura catalana reneix de bon de veres. I, des d'ara ja es pot entreveure el que

serà un jorn. D'una banda s'assemblarà més a la més antiga civilització catalano-provençal que no s'assemblà la Itàlia de la Renaixença a la Roma antiga, perquè dins Catalunya han sobreviscut incanviats un nombre més gran d'elements antics. D'altra banda serà més moderna del que ho són totes les demés cultures llatines d'Europa: és per alguna cosa que els catalans són els millors comerciants de la conca mediterrània, els més freds calculadors, els treballadors més infadigables, i els d'esperit més positiu. En això s'assemblen molt més als grecs d'una banda, i als fenicis de l'altra, que no als espanyols, als francesos i als italians.

Reprement el fil de les idees genarals, Keyserling, arriba a la conclusió que el prototipus de la renaixença no és la renaixença, sinó l'encarnació d'un esperit estranger. Car sols la polarització amb el que és estrany a la consciència és el que du a la creació d'una forma de vida espiritualitzada novella i original, i és també l'originalitat del fenomen la característica essencial de tot procés de renaixença. Ara bé, la renaixença de tot el passat és desitjable? Pot devenir una idea-força en vistes a un avenir més ric i profund? No és el saber el que compta per la cultura, és únicament la participació de l'ésser a l'esperit subjectiu i personal que és la font viva de tota objectivació d'ordre espiritual. En aquest sentit, l'antigor fou el que foren els seus esperits representatius més grans. Un home modern participa de l'antiguitat en la mesura en que consegueix establir, no una relació científica, sinó una relació directa i vital, o sigui d'ésser a ésser entre aquests grans esperits i el seu. Com que l'encarnació es fa mitjançant funcions d'ordre telúric, no hi pot haver renaixença en sentit estricte, sinó allà on sobrevisquin en el present estats d'ànima perteneixents al passat... La síntesi sempre indisoluble del racional i de l'irracional té un "estil" propi. Aquest estil és l'ésser mateix d'una cultura. En aquest pla suprem d'espiritualitat, expressant-se en la vida cultural, renaixença i conversió venen a ésser el mateix. I, és aquesta veritat la que ilustra tota l'història. Si la renaixença pròpiament dita és rara, la participació en un grau qualsevulla a tots els "estils" que influeixen profundament un passat donat, és un fenomen normal a tot arreu on existeix una vida profunda de l'esperit, sempre que un estil determinat no es trobi directament repudiat... Mentre les condicions indicades operin, els grans esperits concrets de tots els temps fan el paper de factors hereditaris indestructibles en la seva identitat i particularitat...

Si la cultura humana evoluciona de la manera que hem dit, aleshores és evident que ha d'ésser possible a l'home vivent d'enriquir-se personalment de tot estil passat. És aquest ideal, en efecte, que explica el desig frenètic de saber que han manifestat, almenys en la seva juvenesa, tots els grans esperits: en el fons ells no volien de cap manera "devenir com éssers" més rics del que eren... Si meditem sobre el cas dels esperits més grans, trobarem que el valor d'una renaixença d'un passat està en raó directa de la vitalitat creadora de l'home vivent que l'ha iniciada. És, doncs, únicament de la qualitat de "present" que depèn la valor de l'evocació, de l'assimilació del passat. Ara bé, la vida no suporta intensificació més que fins a un cert punt; per això les èpoques de renaixença són sempre èpoques d'una exuberància vital. Per això hi ha esperits de vàlua que no són enriquits sinó ofegats pel que absorbiren. I per això és llegítim que en èpoques de renovació dels fonaments mateixos de la vida, els primers agents creadors del ressorgiment es tanquin a tota influència de la tradició.

J. S. B, TRAD.

E L S L L I B R E S

GUILLEM Colom, *Antígona. Poema dramàtic*. Il·lustracions de Bracons-Duplessis. — Barcelona, Editorial Barcino 1935, 94 p. 8.º (Biblioteca "Nou Esplet", IV).

Es una bella sort la de poder-se recolzar, al parlar de l'obra d'un amic, en crítiques anteriors totes elles netament elogioses. Això per esvair tota possible suspicàcia de què els elogis que poguéssim consignar aquí són dictats per l'amistat i el companyerisme, més que no per la sinceritat i l'obligada objectivitat de tota apreciació crítica.

Atrevir-se amb un tema com l'*Antígona* clàssica no és cosa per a tothom, ni fàcil cosa. Però no il·legítima. Les grans obres d'art universals permeten de "realitzar-les altra vegada dintre de cada particularitat de temps i de lloc, perquè així la seva universalitat resulti sempre i pertot viva i penetrant, i manifesti la profunda unitat de l'art i de la vida". Amb aquestes paraules de Maragall escuda En G. C. el seu atreviment ambiciós, que hem de beneir avui davant la bella obra poètica que ens ha valgut.

Aquest poema—se'ns diu en el curt Prefaci, que era indispensablement requerit per situar i fixar el lector—"més que un intent d'adaptació escènica, és un assaig de realització de teatre clàssic segons els canons d'avui". Com obra de teatre, aquesta, haurà d'ésser jutjada en veure-la representada, el dia que elements artístics de vàlua es decideixin a dur-la a les taules, atrevint-se amb les no senzilles dificultats. Com a poema, pura obra literària llegida, és avinent de jutjar-la des d'ara i constatar-ne el punt i situar aquesta tragèdia en vers al cap d'amunt de la carrera de l'autor.

Es aquesta una obra de maduresa, treballada i pulida, en la construcció de la qual En G. C. ha pogut posar a prova amb èxit reconegut la seva ja no curta experiència de poeta. Els versos, d'una magnífica sonoritat metàl·lica, forjats i batuts a l'enclusa de l'inspiració clàssica, condueixen en un llenguatge noble, sever i cenyit, la sostenguda emoció del tema. Qualque exclamació escadusera, ça i enllà, potser més gòtica que no hellènica, no arriba a distreure del to, alcançat i mantengut, que l'argument imposava. I la infinita pietat humana que encarna la figura d'Antígona—"nada, no per una rancor mútua, sinó per una mútua amor"—s'imposa amb relleu sobre el fons de la nèmesis tràgica que aclapara la nissaga d'Edip.

L'edició de bibliòfil, pulcre, il·lustrada amb uns bells boixos de Bracons-Duplessis dignes de la seva firma. Un bell llibre per fora i per dins, a la bona acollida del qual ens sumam amb complaença.—J. P. M.

A ROVIRA I VIRGILI.—*Resum d'Història del Catalanisme*.—*Collecció Popular Barcino*.—Vol. CXXV.—Barcelona 1936.—166 p.

“Aquest *Resum d'Història del Catalanisme* està concebut com un sumari cronològic de la renaixença nacional de Catalunya en l'aspecte ampliament polític”. Amb aquesta frase comencen les *Paraules preliminars* que l'autor ha posat a la capçalera del seu nou llibre. I d'elles ja es desprèn el grandíssim interès que té tot aquest. A més, és un llibre altament oportú i de gran ensenyança, sobretot pels joves. Sempre és convenient girar l'ullada cap enrera, per destriar el cúmul d'esforços de tota casta, aportats pels que ens han precedit i que fan possible la tasca actual en el nostre total recobrament nacional.

Ara es cullen els fruits de molts d'esforços que tal volta foren aparentment estèrils en el seu dia. L'interessant monografia que comentam fa la recensió de quants d'episodis d'una certa importància poden figurar en una història política del Renaixement Català, amb freqüents al·lusions a la política de València i de Mallorca. Des de la discussió de les Bases de Manresa, fins al moviment de la Solidaritat Catalana, conseqüència de l'assalt a la redacció del Cu-Cut per oficials de l'exèrcit espanyol, i fins a la constitució de la Mancomunitat catalana i a l'Assamblea de Parlamentaris, aquest *Resum* fa l'història clara i en el fons—sense perjudicar l'objectivisme que ha de tenir sempre tota història—, amarada de simpatia pels fets que narra, d'un aspecte gens negligible del total recobrament de la pàtria catalana. Es d'agrair a la personalitat polifacètica d'En Rovira i Virgili, historiador, polític i periodista, la publicació del llibre que hem comentat.—A. I. A.

ALGUNS LLIBRES NOUS

E. Martínez Ferrando: *Una dona s'atura en el camí* (Edicions Proa).—Xavier Benguerel: *Suburbi* (Ed. Proa).—Mn. Higiní Anglés: *La música a Catalunya fins el s. XIII*.—R. Tasis i Marca: *La novella catalana* (La Revista).—A. de Musset: *Les nits i altres poemes* (Barcino, 124).—A. Rovira Virgili: *Resum d'Història del Catalanisme* (Barcino, 125).—Carles Salvador: *Qüestions del llenguatge* (Ed. del Centre de Cultura Valenciana).—Torras i Bages: *Piadoses* (Obres Completes, vol. XII).—*L'Institut d'Estudis Catalans*, Volum en commemoració del XXV aniversari.—Joan Arús: *Les absències* (sonets).—E. Bagué i J. Vicens: *Història* (Assoc. Protectora Ensenyança Catalana).—Mn. M. Melendres: *El Llibre de la Mare de Déu*.—V. Alavedra: *Cavalcada* (poesies).—G. M. Prous i Vila: *Quatre gotes de sang*.—Delfí Dalmau: *Polliglotisme passiu* (La Revista).

L E S A R T S

EXPOSICIONS

GENER

En Narcís Canals, que cultiva amb vertadera passió la pintura, demostrant a cada nova exposició els seus perfeccionaments, presentà a les Galeries Costa una col·lecció de bodegons, resolts amb un gran caràcter realista la majoria i en un sentit ple de solucions harmòniques alguns altres. Tots ells, sobretot els de la segona manera, marquen un positiu avenç en les seves condicions artístiques.

La pintora anglesa Josefina Wimer, que fa algun temps exposà ja una col·lecció d'obres diverses de concepte i de tècnica, repetí la mostra a les mateixes citades Galeries. Aquarel·les, olis, fantasies d'estampes decoratives i dibuixos al llàpiz integraven aquesta exposició.

En totes les tècniques i gèneres marca un domini del procediment i de l'intenció espiritual que les informa. Els dibuixos, especialment, eren d'una gran exquisitesa i de molt de caràcter els retrats.

FEBRER

L'artista nordamericana Billi Turner Coppermann, que presenta en les dites Galeries una col·lecció d'obres a l'oli, demostra un temperament poderós. En les pintures dels seus primers temps de viure a Mallorca s'hi veu un equilibri perfecte dins unes normes clàssiques; a mida, però, que treballa en la nostra illa, el sol i la naturalesa l'exalten i el seu temperament, alliberat, li fa produir obres de gran intensitat. D'entre les exposades deixaven record profund les interpretacions de motius d'ones, potents cops de mar que s'enlairaven coronats d'escuma. La coloració que els enriqueix, magnífiques harmonitzacions de blaus i verds, delaten una pintora de gran potència.

En Manuel Pujol, que es conquistà un nom l'any passat com a gravador en fusta, se'ns presenta enguany com a pintor. Contràriament al que solen fer els gravadors que, avesats a la tinta negra, cerquen els contrastes, la seva pintura és dolça, cercant la conquesta de la lluminositat mallorquina i procurant fugir dels grans obscurs, resolent els motius dins harmonies delicades que resulten simpàtiques i de gran sentiment.—P. B.

TEATRE

LA LLUNA DIU MENTIDES

Comèdia en dos actes i un pròleg, de Gabriel Cortès, estrenada dia cinc de febrer.

Amb En Gabriel Cortès hem vist un cas de superació progressiva en

la difícil tasca d'autor dramàtic. Si en les seves primeres comèdies, un poc excessivament ingènues, podíem observar una certa inseguretat, i un cert perill de repetir sempre els mateixos personatges, molt literaris però poc de carn i os, hem vist, naturalment amb molt de gust com després ha vingut sempre seguint un camí ascendent, fins arribar a la seva darrera producció, suara estrenada, que consideram completament reeixida des de tots els punts de vista, i que es pot presentar a tot arreu sense recomanacions de cap casta, segura de triomfar pels seus propis mèrits intrínsecs.

“La lluna diu mentides” és una comèdia molt moderna, de fons i de forma, d'argument molt ben trobat i molt ben duit i bastant original. Després d'un pròleg, evocador de l'ambient fi de segle—en el que veim com una atlota tria entre dos pretendents aquell en qui creu veure l'esperit del segle que comença i rebutja l'altre perquè creu que representa el segle que acaba—, en el primer acte som transportats als temps actuals. Aquella atlota ha mort, després d'una vida de matrimoni dissortada, i l'antic pretendent, que era advocat de fama, i que encara resta fidel al record d'aquella primera amor, veu sol·licitada una plaça de mecanògrafa al seu despatx per una atloteta desconeguda, que resulta ésser filla de la que fou el seu únic amor. Ella és el viu retrat de la seva mare, i l'advocat que estigué enamorat d'una a la primavera de la seva vida, ara s'enamora de l'altra a la tardor de la mateixa. Però la joventut reclama els seus drets, i Don Josep ha de renunciar per segona vegada a les il·lusions que li havia fet concebre la lluna, que ara com llavors, ha d'it mentides.

La presentació i la representació molt correctes, el lèxic molt cuidat, els caràcters excellentment pintats i el moviment escènic sempre molt ben duit. En fi, una obra que pot anar a qualsevol banda. Rebi En Cortès la nostra cordial felicitació.—A. I. A.

ELS MILLONS DEL TIO TONI

Comèdia humorística en quatre actes, original de J. Martorell, estrenada dia 12 de febrer.

En general podem atribuir a molts dels autors del nostre teatre, anomenat mallorquí, però que moltes vegades millor diríem teatre en mallorquí, una mateixa falla: la manca d'ambició artística. D'això peca principalment la comèdia amb què ha debutat com autor teatral el Sr. J. Martorell. Amb un tema que, amb lleugeres variants, hem vist repetit moltes vegades i a més no gaire interessant, i amb uns personatges també moltes vegades repetits i que sols diuen vulgaritats, realment ha d'ésser molt difícil fer una comèdia passadora. Això no vol dir que el novell autor s'hagi de desanimar en el camí emprès del conreu de la literatura teatral, branca literària que consideram molt difícil i de molt de profit i honra, per quant en ella és on l'autor està en un més íntim i immediat contacte amb el públic, i amb més possibilitats per l'alta funció educadora que li està encomanada. Com que en el Sr. Martorell hem vist certes qualitats aprofitables, creim que la seva primera comèdia sols serà un assaig o provatura i que prest ens donarà una nova obra més definitiva i més ambiciosa, des de tots els punts de vista. Llavors, a aquesta nova obra, tendrem molt de gust en poder-la lloar sense reserves.—A. I. A.

CINEMA

L'incloure dins la nostra secció habitual de *Les Arts* aquest nou apartat no és, naturalment, per fer una recensió obligada de tots els films que s'estrenin a la nostra ciutat. Però consideram que al donar cabuda en les nostres planes a la crítica de les manifestacions artístiques (teatre, música, pintura) que tenen lloc entre nosaltres, és una injustícia negligir, pel que podria parèixer un despreci injustificat, les manifestacions que realment s'ho valguin de l'anomenat sèptim art. El Cinema! Molts recorden els seus començos com atracció de soldats i criades dins una barraca de fira. Ara fa quaranta anys que els germans Lumière presentaven el primer film: "Sortida dels obrers dels tallers Lumière de Lyon". De llavors ençà el cinema ha evolucionat i s'ha anat eixamplant prodigiosament fins a esdevenir una indústria potentíssima, la segona o la tercera del món, i una art, ara ja indiscutible, encara que un temps discutida per molts. Art amb els seus clàssics i tot, al mateix temps que una gran arma d'educació i captació de masses, les meravelloses possibilitats de la qual podem entreveure. Recordem a aquest respecte l'efecte formidable que produïen damunt els públics els films soviètics, que sols eren un assaig en aquest sentit, "El cuirassat Potemkim" i "Tempestat damunt l'Assia".

El cinema, que va començar com a simple curiositat científica i després fou artísticament una servil imitació del teatre, un teatre de gesticulació exagerada, per efecte de que, per la manca de paraula, els actors per donar-se entendre exageraven el gest fins arribar a la mímica d'un Max Linder, prest va prendre una fesomia teatral pròpia, en les comèdies interpretades pels artistes de la Comèdia Francesa o en els drames deliquescents del cinema italià, prodigis de clars de lluna i de les escenes sentimentals que representaven una Bertini, una Jacobini, una Lidia Borelli o una Itala Almirante Manzini. Prest va irrompre en el cinema una alenada d'aire fresc amb les primeres comèdies de Charles Chaplin i amb les del Far West americà. Era la irrupció d'una força jove i elemental, que va arreconar les complicades decadències del cinema europeu de llavors.

Els americans varen descobrir moltes de coses. Principalment varen descobrir el ritme i la fotogènia, que són dues lleis importantíssimes del cinema. De llavors ençà aquest ha seguit una prodigiosa marxa ascendent. L'ull de la càmera ha servit per descobrir coses ben interessants; ha descobert la terrible força expressiva que a vegades adquireixen els objectes inanimats; ha descobert el distint valor i relleu que pren una escena vista des d'un o un altre punt de vista; ha descobert la gran fotogènia de les màquines, un aeroplà, un revòlver, un telèfon. I amb aquestes i altres lleis, (com la importantíssima de la gran intensitat expressiva del primer pla) hem vist bastir i acreixer una art nova. Vengué un temps, quan l'invent del "sonor", que va parèixer que el cinema s'anava de bell nou a convertir en simple teatre fotogràfic, però hem vist superar el perill, a desgrat de les moltes caigudes i de les moltes provatures desgraciades que haguérem de veure.

En realitat l'història de la vida del cinema, en els seus quaranta primers anys, ha estat la de la lluita titànica i a voltes dramàtica per anar-se desempellegant de les altres arts, principalment del teatre, per adquirir una vida independent. Això ha costat molt, però ara ja pareix aconseguit del tot, malgrat el fet que gairebé un cinquanta per cent dels arguments que veim portats a la pantalla procedeixen del teatre o de la novella. Però el cinema ara ja és una art amb les seves regles i necessitats pròpies, completament diverses de les de les altres arts. Si el millor sentit corporal que posseïm

per comprendre el món circumdant és el sentit de la vista, el Cinema és un gran mitjà per ajudar-nos a veure les coses, i quan un film va conduït per un director de talent, pot assolir uns resultats meravellosos.

No anam a fer una història del cinema, (que altrament seria ben interessant), per veure com s'ha pogut arribar als resultats actuals. Tal volta en fer qualque crítica, hi haurà ocasió de recordar algunes produccions que han estat fites en la història de la nova art.

Ara aquesta, independent i orgullosa, ha adquirit una preponderància social a tot el món, que ningú no pot negligir ni desdenyar. Des d'aquesta secció direm el nostre parer sobre els films que volguem. Es a dir, sobre aquells films que creguem que valen la pena. Perquè vora alguna producció que és una obra d'art, en tot el sentit de la paraula, també es presenten moltes, moltíssimes cintes completament estúpides, encara que a vegades puguin tenir el seu valor comercial. Des del nostre recó sabem que no hem d'influir, ni poc ni molt ni gens, amb les nostres crítiques, sobre el que facin les grans societats productores de pel·lícules, però no per això volem deixar de mostrar-nos sensibles a les manifestacions d'una art que, popular per excel·lència i feta de cara a les masses, és una de les manifestacions més vitals de l'esperit del nostre temps.—Antoni I. Alomar.

EL SOMNI D'UNA NIT D'ESTIU

Adaptat de la comèdia de Shakespeare.

En la nit màgica del solstici d'estiu, la nostra nit de Sant Joan, plena de meravelles, passen moltes de coses. La imaginació grandiosa, i a voltes joganera i divertida de Shakespeare, va crear la fantasia que ara Max Reinhardt ha portat devotament i fidelíssimament a la pantalla. L'imaginació sempre va a lloure i dins la nit meravellosa, plena de fades que dansen damunt les espirals de la boira, dues parelles d'enamorats es troben perdudes dins el bosc, i Puck el geni inquiet i alegre, es deverteix fent-los les mil entremaliadures. L'argument és prou conegut perquè anem ara aquí a fer-ne la història, però volem fer constar que el cinema té unes grans possibilitats, que han estat ben aprofitades al servei de la portentosa fantasia shakesperiana. A remarcar la magestuosa desfilada d'Oberon, el rei de la nit i el seu màgic seguici, quan el cant de l'alosa els avisa que l'alba es propera; a remarcar... però podríem fer remarcar tantes coses! Una obra optimista i, encara que fantàstica, plena de detalls altament humans.—A. I. A.

RECULLS DE FORA

LA POLITICA, A ESPANYA

La primera meitat del mes tota l'actualitat estigué dominada per la campanya electoral, intensificada a mida que s'atansava la data de les eleccions. El dia 9 es féu la proclamació de candidats. La jornada electoral de dia 16 transcorregué sense incidents. Els resultats acusaren des del primer moment el triomf del Front Popular d'Esquerres que s'assegurava la majoria de la nova Cambra.

El Govern restablí l'estat d'alarma a tota Espanya i declarà el de Guerra en algunes ciutats per alteracions de l'ordre públic.

Dia 19 a migdia en Consell de Ministres acordà el Govern Portela presentar la dimissió. Evacuades ràpidament les consultes, a les sis del capvespre rebia el Sr. Azaña l'encàrrec de format nou Govern, del qual feia pública la següent llista a les deu de la nit: Presidència, M. Azaña (E. R.); Estat, August Barcia (E. R.); Finances, Gabriel Franco (E. R.); Indústria i Comerç, Plàcid Alvarez Buylla (U. R.); Obres Públiques, S. Casares Quiroga (E. R.); Treball, Enric Ramos (E. R.); Instrucció Pública M. Domingo (E. R.); Agricultura, M. Ruiz Funes (E. R.); Justícia, Antoni Lara (U. R.); Comunicacions, Blasco Garzón (U. R.); Governació, Amós Salvador (E. R.).

En el seu primer Consell de Ministres el Gabinet Azaña, dia 20, acordà la reposició dels Ajuntaments i la concessió de l'amnistia per Decret a sotmetre a la Diputació Permanent de les Corts. Dit organisme es reuní dia 21, i aprovà per unanimitat el Decret. La nit del mateix dia foren alliberats tots els presos polítics i socials.

Per ratificar l'amnistia en relació amb els ex-Consellers de la Generalitat es reuní dia 21 el Tribunal de Garanties.

A Catalunya el triomf del Front Popular d'Esquerres dia 16 fou absolut des del primer moment per majories a totes les circumscripcions. A Barcelona-ciutat la diferència fou de 260.000 les Esquerres, per 153 mil les Dretes. El mateix vespre de dia 16 presentà la dimissió de President de la Generalitat i Governador General el Sr. Fèlix Escales i fou nomenat en substitució seva el Sr. Joan Moles. L'endemà dimití l'Ajuntament gestor de Barcelona i fou reposat el d'elecció popular, amb l'alcalde Sr. C. Pi i Sunyer

Per acord del Consell de Ministres de dia 20, fou restablert el Patronat Universitari de Barcelona.

Ratificada pel Tribunal de Garanties Constitucionals, dia 21, l'amnistia, en quant afectava l'ex-Govern de la Generalitat, una vegada alliberats

els Consellers es dirigiren a Madrid. Dia 25 fou sotmès al Tribunal de Garanties, reunit urgentment, un Decret del Govern central restablint les funcions del Parlament Català i la plena vigència de l'Estatut; el Sr. M. Maura presentà una esmena en el sentit que el Parlament Català fos autoritzat només que per designar el Govern de la Generalitat; aquesta esmena fou la que prevalgué, amb el sol vot en contra del Sr. Goicoechea, en la sessió de dia 26.

I A L'ESTRANGER

A França, dia 13, el cap socialista Sr. Lleó Blum fou agredit a París per un grup de joves d'Acció Francesa que seguia l'enterrament de J. Bainville. La Cambra discutí la reforma electoral, rebujant a la fi el projecte de representació proporcional, i seguí el debat per la ratificació del Pacte franco-soviètic, la qual fou finalment aprovada dia 27 per 353 vots contra 164.

A Grècia morí sobtadament, el 31 de gener, el General Condylis, organitzador de la restauració monàrquica.

Al Japó, dia 26, esclatà una sublevació militar. Foren assassinats tres ministres del Gabinet Okada.

A primer de mes, sublevació militar també i cop d'Estat en el Paraguai.

Agreujament de la situació fronterera entre la Mongòlia i el Manxúkuo.

EL CONFLICTE ITALO-ABISSINI

Al sector nord, les tropes del general Badoglio obtengueren el dia 15 una important victòria a Enderta, al Tembien, sobre les tropes del Ras Mulugueta. Al seu front, el General Graziani inicià una altra ofensiva que acabà també amb la victòria italiana.

CULTURALS

A l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Madrid, el 31 de gener s'inaugurà el cicle de conferències d'homenatge a l'illustre professor de Dret Civil de la Universitat Central Sr. Felip Clemente de Diego, amb motiu de la seva jubilació i separació de la càtedra que ha explicat durant més de 40 anys.

Dia 1 fou lliurat a la Generalitat de Catalunya el quadre de Fortuny "L'amateur d'estampes", adquirit per subscripció popular per l'Associació dels Amics dels Museus.

Al Conferentia Club of Barcelona, parlà André Maurois sobre la "Princesa de Clèves".

OBITUARI

A Barcelona, on residia habitualment aquests darrers anys, morí dia 10 l'historiador peruà Sr. Lluís Ulloa, (n. 1869), autor i defensor de la tesi sobre la catalanitat de Colom, que exposà per primera vegada en 1927, en el volum: *Colomb catalan. La vraie genèse de la découverte de l'Amérique*, publicat a París i del qual existeix una edició catalana en dos volums.

A París morí l'historiador, periodista i acadèmic, Jacques Bainville.

N O T I C I A R I

AMFORES ROMANES

A Eivissa, mentre uns obrers treballaven al carrer de Pere Tur en les obres d'una claveguera, trobaren algunes àmfores d'època romana, de regular tamany.

ARQUEÒLEG ANGLÈS

Es a Mallorca l'arqueòleg anglès Dr. Mac Jover, d'Oxford, per tal d'estudiar l'edat del bronze (cultura dels talayots). L'esmentat savi acaba de fer importants excavacions a l'alt Egipte.

A L'HOSPITAL PROVINCIAL

En aquest benèfic establiment fou inaugurat un Laboratori d'Anàlisis Clínics i una nova sala d'operacions, amb aparells moderns.

L'ATUR FORÇÓS

Un estol d'obrers sense feina ha demanat al Governador que vulgui interessar-se perquè es portin a terme les obres de construcció d'una llotja de contratació de peix al moll, el projecte de la qual té ja l'aprovació de la Junta d'Obres del Port.

EL POETA YEATS

Es a Mallorca, on ha estat greument malalt, el conegut poeta irlandès Mr. Yeats, a qui fou otorgat l'any passat el premi Nobel.

LA FILARMÒNICA

La Filarmònica, entitat musical de Madrid integrada per noranta professors, ha dat al Teatre Líric tres concerts sota la direcció del Mestre Pérez Casas. Executaren composicions de Beethoven, Handel, Wagner, Ravel, Mozart i d'altres mestres.

ESTACIÓ TELEFÒNICA

Al poble de Sant Joan s'ha inaugurat una estació telefònica, amb assistència de les autoritats.

PREMSA NOVA

La Federació Obrera de la Indústria Hotelera de Balears ha començat a publicar una revista sota el títol de *Cultura Social*.

També han vist la llum pública una revista mensual per a infants titulada *Rumbo*, escrita tota en espanyol i un setmanari humorístic *Es Picarol* "defensor de la Veritat, de la Justícia i del bon humor".

ELS PASSOS A NIVELL

La Companyia de ferrocarrils de Mallorca ha estat autoritzada per suprimir els guardes en alguns passos a nivell i posar en llur lloc uns rètols que diguen "Alerta el tren", "Esmert al tren", "Pas sense guarda".

EL "BELLVER"

que fou l'orgull de la Companyia "Isleña Marítima", abans que aquesta compràs els moderns vaixells "Mallorca" i "Jaume I", ha estat venut a l'industrial Vicens Martí i prest serà portat a Calafiguera de Mahó per ésser desfet. Així segueix desapareixent l'estol antic de vaixells—"Unión", "Isleño", i "Lulio"—, en els quals els mallorquins tants de viatges feren d'ací a Barcelona i viceversa.

COOPERATIVA ELECTRA POPULAR

Al carrer de Bonaire fou inaugurada la nova central elèctrica de la Cooperativa Electra Popular, amb assistència d'autoritats i convidats. La nova central té motors de la Casa Otto Deux, d'una potència de 155 a 180 H.P.

EXPOSICIÓ DE CARTELLS DE CARNESTOLTES

Organitzat per l'Associació de Delineants i Dibuidors, ha tengut lloc l'exposició de cartells de Carnestoltes, essent quinze els concursants, molts d'ells novells artistes.

BASE D'AVIACIÓ MILITAR A POLLENSA

El Diari de l'Exèrcit estableix en ferm a Pollença una base d'aviació militar, integrada per un capità en cap, un pilot observador, dos oficials subalterns pilots i altre personal de categoria inferior.

OBRES PÚBLIQUES

El Ministre d'Obres Públiques ha concedit 700.000 pessetes per afermats de carreteres de caràcter turístic o de tràfec.

LES ELECCIONS A MALLORCA

La jornada electoral de dia 16 trascorregué sense incidents arreu de les illes. La coalició de centre-dreta obtengué la copada que pretenia amb un total de 91.723 vots, contra 58.597 que n'obtingué la coalició d'esquerra-socialistes.

Després de l'escrutini de dia 23 quedaren proclamats diputats electes per la circumscripció de Balears els Srs. Bartomeu Fons, César Puget, Tomàs Salort, Joan Pujol, Joan March Cervera, Jaume Suau i Pere Matutes.

CANVIS POLÍTICS

A conseqüència del resultat de les eleccions generals de dia 16, presentà la dimissió del càrrec de Governador Civil de Balears el Sr. J. García Ca-

brera (portelista), i fou nomenat el Sr. Isidor Liarte (d'Esquerra Republicana).

Dia 22 fou reposat l'Ajuntament d'elecció popular, prenent possessió de l'alcaldia el Dr. Emili Darder.

A la Diputació Provincial fou substituïda dia 29 la Comissió Gestora, que havia dimitit, per una nova Gestora integrada pels Srs.: Jaume Garcia, president; Jaume Bauçà, Docmael López Palop, Eduard Gómez Ibañez i Pere Oliver Domenge.

CORREU DE LA REVISTA

- *Per excés d'original ens veim precisats a retirar del present número la Crònica de l'Associació per la Cultura de Mallorca, amb la ressenya dels actes d'homenatge a Joan Alcover; i la recensió d'altres llibres. Anirà, tot plegat, en el número de març.*

LA NOSTRA TERRA

DIRECTOR:

ANTONI SALVÀ I RIPOLL

ADMINISTRADOR:

ANTONI IGNASI ALOMAR

Redacció i Administració: *Escursach*, 8, 1er.—Ciutat de Mallorca

Preus de subscripció: Any, 12 ptes.—Trimestre, 3 ptes.—Número solt, 1'25 ptes.

ESTAMPA D'EN FRANCESC SOLER.—SANT FRANCESC, 2 I 4.—PALMA DE MALLORCA

LLIBRERIA POLITECNICA

MOLT ASSORTIDA EN OBRES
EN LA NOSTRA LLENGUA

C. MAURA, 3 I 5 -- AP. 102
TELÉFON 2922

PER TREBALLS D'IMPRESA
DIRIGIU VOS A LA MATEIXA O
AL SEU TALLER TIPOGRAFIC

C. BEATRIU DE PINÓS, 117
TELÉFON 2922

CIUTAT DE MALLORCA

DISPONIBLE

Menjau galletes,
però...

GALLETES

CETRE

BOLSERIA, 7

PALMA DE MALLORCA

SUMARI

ELS TORNAVEUS DE LA FAMA

EN EL DESÈ ANIVERSARI DE JOAN ALCOVER	Joan Pons i Marquès
JO NO SÉ RES MILLOR....	Joan Ramis d'Ayreflor, trad.
RAFAEL MASÓ	Miquel Ferrà
LECTURES	J. S. B., trad.

ELS LLIBRES

LES ARTS. — RECULLS DE FORA
NOTICIARI

Número solt. 1'25 Pts.

Per retrats excel·lents

RUL·LAN

I per decorar la vostra casa,
fotografies d'art

RUL·LAN

Palacio, 10 - Telèfon 1935

Palma de Mallorca